

İFK OLAYININ ETKİLERİ VE OLAYLA İLGİLİ ORTAYA KONAN TAVIRLAR

*Arş. Gör. Seyfullah Kara**

İslam tarihinde, zaman zaman meydana geldiği toplumda derin izler bırakan ve daha sonraki hadiselerle tesir edecek kadar önemli olan birtakım olaylar yaşanmıştır. İşte bu tür olaylardan biri Hz. Peygamber ve onun sevgili eşi Hz. Aişe ile doğrudan ilgili olan ve İslam tarihi literatürüne "İfk hadisesi" olarak geçmiş olan vaki'dir. Bu olaya, öneminden ötürü İslamî kaynakların hemen her türünde geniş yer verilmiştir. Nur suresinin açıklanması bakımından tefsir kaynaklarında, Hz. Aişe'nin anlattıkları dolayısıyla hadis literatüründe, Benî Mustalik Gazvesi'nin bir ayrıntısı olması sebebiyle de tarih ve siyer kitaplarında bu olayla ilgili geniş bilgiler bulunmaktadır¹.

İfk, insana yalan ve iftira olarak ulaşan şeydir². Kişiye ansızın ulaşınca kadar, kendisinin bile hiç hissetmediği bir bühân olduğu da söylenmiştir³. Esasen ikisi de aynı anlamı ifade etmektedir. Buna göre ifk; doğru olmadığı halde bir kişi ya da toplum hakkında herhangi bir haberin ortaya atılmasıdır, denilebilir. İslam tarihine "İfk hadisesi" olarak geçen olay da, Hz. Peygamber'in eşi Hz. Aişe'nin şeref ve namusuna atılmış olan bir iftira ve dil uzatma olayıdır.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü Araştırma Görevlisi.

¹ Fayda, Mustafa, "İfk Hadisesi", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA), İstanbul, 2000, XXI, 509.

² Ez-Zerahşeri, Ebu'l-Kasım Cârullah' Mahmud b. 'Umer (538), el-Keşşâf an Hakâyıktı't-Tenzil ve Uyûmi'l-Ekâvîl fi Vucûhi't-Te'vîl, Mısır, 1966, III, 52.

³ A.k., III, 52; Elmalkı, Hamdi Yazır, Hak Dini Kur'an Dili, İstanbul, ts., V, 3485.

Bu olay Mustalikoğulları Gazvesi'nin hemen akabinde Medine'ye dönüş sırasında meydana gelmiştir. Bu bakımdan söz konusu savaşın "Siyer" açısından son derece büyük önemi vardır. El-Müreyysi de denilen bu savaş hakkında konumuza ışık tutacak bazı bilgiler vermek yerinde olacaktır.

1- Benî Mustalik Gazvesi ve İfk Olayının Alt Yapısının Hazırlanması

Bu savaş Mustalikoğullarına Karşı yapıldığı için "Benî Mustalik", Müreyysi denilen suyun etrafında gerçekleştiği⁴ için de "Müreyysi Gazvesi" adını almıştır. Savaşın tarihi konusunda da farklı zamanlar verilmiştir. El-Vakıdî hicri 5. yılın Şaban ayını⁵ gösterirken, İbnu Hişam 6. senenin Şaban ayını⁶ aynı savaşın tarihi olarak öne sürmektedir. Ancak muhakkik alimler bu savaşın 5. senenin Şaban ayında gerçekleştiğini müşterek olarak söylemektedirler. Bunun en açık delili de ileride görüleceği gibi Sa'd b. Muaz'ın bu savaşta sağ olmasıdır. Oysa o, 5. yılda meydana gelen Hendek Savaşı'nda aldığı bir yaradan kısa bir süre sonra vefat etmiştir⁷.

Savaşa, Mustalikoğullarının müslümanlara saldırmak üzere bir araya toplanmaları sebep olmuştur. Mustalikoğulları kabilesinin lideri Hâris b. Dırâr, kendi kabilesinin ve diğer Arap kabilelerini Hz. Peygamber'le savaşmaya davet etti. Çok sayıda at ve silah alarak savaşa hazırlandılar. Hz. Peygamber bu hazırlıkları haber alınca, doğru olup olmadığını anlamak için Büreyde b. el-Husayb el-Eslemî'yi durumu araştırmak üzere gönderdi. Büreyde hazırlık haberlerinin doğru olduğunu gördü⁸. Bunun üzerine Hz. Peygamber ordusuyla

⁴ İbnu Hişam, Ebû Muhammed Abdulmelik, es-Siretu'n-Nebeviyye, Beyrut, 1971, III, 302; Et-Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, Tarihu'l-Umem ve'l-Mulûk, Beyrut, ts., II, 604; İbnu'l-Esir, 'İzzeddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Abdilkerim el-Cezerî, el-Kâmil fi't-Tarih, Beyrut, 1965, II, 192.

⁵ El-Vakıdî, Muhammed b. Umer, Kitâbu'l-Meğâzi, London, 1966, I, 404.

⁶ İbnu Hişam, a.g.e., III, 302.

⁷ El-Bütî, Saîd Ramazan, Fıkhü's-Sireti'n-Nebeviyye maa' Mûcezi İtirâhi'l-Hilâfeti'r-Râşide, Beyrut, 1991, s.297.

⁸ El-Vakıdî, a.g.e., I, 404.

Mustalikoğullarının üzerine yürüdü ve onları mağlup ederek çok sayıda esir ve ganimet ele geçirdi⁹.

Bu savaşın önemli bir özelliği, İslam ordusunda çok sayıda münafığın bulunmasıydı. Kaynakların belirttiğine göre, daha önce hiçbir gazveye bu kadar çok sayıda münafık katılmamıştı¹⁰. Şüphesiz onların savaşa katılış gayesi, ganimet elde etmek¹¹ ve ordu içinde bozgunculuk yapmak suretiyle, gittikçe güçlenen müslümanları birbirine düşürmekti¹². Esasen onlar Benî Mustalik ile yapılacak olan savaşın şiddetli olmayacağını da biliyorlardı¹³. Çünkü o zamana kadar müslümanlar, birçok badire atlatmışlar ve büyük savaşların altından başarıyla çıkmışlardı. Şimdi ise elbette sıradan bir kabileye boyun eğecek değillerdi.

Münafıkların bu savaşa daha önce görülmemiş sayıda çok kişiyle katılımış olmaları, bu gazvede müslümanlar aleyhine oldukça önemli hadiselerin meydana geleceğinin de bir habercisiydi. Bu durum, İslam toplumunu sarsan olayların sanki bir alt yapısını oluşturmaktaydı.

İfk olayından hemen önce meydana gelen ve Müslüman toplumunu parçalanma noktasına getiren bir önemli olay daha vuku bulmuştur ki, o da münafıkların faaliyetlerinin sonucu gerçekleşmiştir. Nifak gruplarının böyle bir olayda parmaklarının olması, onların İslam toplumunu güç duruma düşürebilecek en ufak ayrıntıyı bile kendileri açısından nasıl değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır. Olay, kısaca şu şekilde gerçekleşmiştir: Müslümanlar, Mütreyisi

⁹ A.k., I, 404; İbnu Hişam, a.g.e., III, 302; İbnu Sa'd, Ebû Abdillâh Muhammed, et-Tabakâtu'l-Kubrâ, Beyrut, ts., II, 63-64; et-Taberî, Tarihü'l-Umür, II, 604.

¹⁰ El-Vakîdî, a.g.e., I, 405; İbnu Sa'd, a.g.e., II, 63; Lings, Martin, Hz.Muhammed'in Hayatı, çev. Nazife Şişman, İstanbul, 2000, s.328.

¹¹ El-Vakîdî, a.g.e., I, 405; Lings, a.g.e., s.328.

¹² Mahmud Şakir, Peygamberimizin Hayatı (Siyer), çev. Ferit Aydın, İstanbul, 1994, s.324; Suruç, Salih, Peygamberimizin Hayatı, İstanbul, 1984, II, 200.

¹³ Süleyman Nedvî, Asr-ı Saadet, çev. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, 1928, V, 95.

kuyusunun yanında iken, Cahcah ile Sinan isminde iki genç kuyudan su çekme konusunda kavga ettiler. İş öyle noktaya geldi ki, neredeyse birbirlerini öldüreceklerdi. Cahcah Ensar'dan olan Sinan'ı yumruklayarak onu kan içinde bıraktı. Sinan: "Ey Hazrec!" diye bağırdı. Ensar hemen olay yerine koştu. Bunun üzerine Cahcah da Kureyş ve Kinâne kabilelerini çağırdı. Muhacirler de bu çağrıya kulak vererek, derhal olay yerine geldiler. Artık Muhacirlerle Ensar silahlı olarak karşı karşıya gelmişlerdi. Büyük bir fitnenin kopması an meselesiydi¹⁴.

İşte münafıklar bu noktada devreye girerek, henüz yeni oluşmuş İslam toplumunu parçalayıcı icraatlarını sergilemeye başladılar. Tabii bu konuda en büyük çabayı onların lideri durumunda olan Abdullah b. Übey gösterdi. İbnu Übey, yıkıcı faaliyetleri gerçekleştirmek için harekete geçti. O, münafıklardan bir grupla otururken, Cahcah'ın Muhacirleri yardıma çağırışı karşısında kızarak şöyle dedi: "Bize sığındılar; kendi memleketimizde çoğaldılar; şimdi bize düşmanlık ediyorlar. Vallahi bu Kureyş artıklarıyla¹⁵ "*Besle köpeğini, yesin seni*" denilen duruma düştük. Vallahi Medine'ye dönünce aziz olan, zelil olanı oradan çıkartacaktır". Sonra kendi kavmine dönerek şunları söyledi: "İşte bu kendi kendinize yaptığınız şeydir. Siz onları kendi şehirlerinize yerleştirdiniz; onlar da gelip buraya yerleştiler. Mallarınız ancak size yeter iken, bir de onlara mallarınızla yardım ettiniz. Öyle ki, artık onlar zenginleştiler. Yemin olsun ki, eğer siz onlardan mali desteğinizi çekerseniz, onlar başka yerlere giderler¹⁶. Üstelik siz bu yaptığınız şeylerle de yetinmediniz; hayatınızı ortaya koydunuz. Siz öldürülerek azaldınız; onlar ise çoğaldılar"¹⁷.

¹⁴ El-Vakıdî, a.g.e., II, 415; İbnu Hişam, a.g.e., III, 303; İbnu Sa'd, a.g.e., II, 64-65; et-Taberî, Tarih, II, 605-606; İbnu'l-Esir, a.g.e., II, 192-193.

¹⁵ Bu hakaret ifadesiyle Muhacirler kastedilmektedir.

¹⁶ El-Vakıdî, a.g.e., II, 417; İbnu Hişam, a.g.e., III, 303; Muhammed Hüseyin Heykel, Hz. Muhammed'in Hayatı, çev. Vahdettin İnce, İstanbul, 2000, II, 191.

¹⁷ El-Vakıdî, a.g.e., II, 417.

Böylece münafıklar bu savaşta, liderleri İbnu Übey'in eliyle yıkıcı faaliyetlerine başlamış oldular. Aynı şekilde onların en küçük bir fırsatı müsülmanlar aleyhine nasıl değerlendirdikleri anlaşılmiş olmaktadır. Böyle bir olayı aleyhte kullananlar, elbette Hz. Aişe ile ilgili durumu da kullanmaktan çekinmeyeceklerdir. Nitekim münafıklar, Hz. Aişe ile Safvan b. Muattal'ın ordunun arkasından gelişlerini öne sürerek, olayın asıl boyutu farklı olmasına rağmen, Hz. Peygamber'i gönülden yaralamak ve onun itibarını sarsmak için iki güzide insanın namusunu dillerine dolayabilmişlerdir.

Görülmektedir ki, münafıklar İslam toplumunda bir anarşi ortamı oluşturabilmek için gerekli alt yapıyı çok sayıda taraftarlarıyla bu gazveye katılmak suretiyle oluşturmuşlar, bundan sonra da emellerini gerçekleştirmek için gerekli zemin ve fırsatın ortaya çıkmasını beklemişlerdir.

Abdullah b. Übey'in yukarıda naklettiğimiz ve Muhacirlere olan kin ve nefretini açığa çıkaran sözleri söylediği sırada Ensar gençlerinden Zeyd b. Erkam da orada olup bu sözleri işitmişti. İbnu Übey'in tavrını ve sözlerini Hz. Peygamber'e haber verdi¹⁸. Allah'ın Resûlü meselenin üzerine iyice eğilerek, haberin doğru olup olmadığını anlamak istedi. Bu yüzden Zeyd b. Erkam'a "Ona kızdın da mı böyle söylüyorsun? Yoksa, yanlış mı işittin?" dedi. Zeyd ise yemin ederek, İbnu Übey'in bunları söylediğini tekrar etti. Zaten bu sözler asker içinde yayılmıştı. İnsanların gündeminde bu olay vardı. Ancak Ensar'dan bir topluluk da Zeyd'e, yalan söylediği gerekçesiyle sitem ediyordu. Ona o kadar yüklendiler ki, sonunda Zeyd "Allahım! benim sözümü doğrulayan bir vahiy indir" diye yalvarmıştı. İbnu Übey de Allah'ın Elçisi'ne gelerek böyle bir şey söylemediğini anlattı. Allah'ın Resûlü orduyu süratle oradan uzaklaştırarak büyük bir fitneyi

¹⁸ İbnu Hacer, Şihabuddin Ebu'l-Fadl Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalâni, el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe, Beyrut, 1328, I, 360.

önledi¹⁹. O, bu hareketiyle, yaklaşık otuz saat süren bir yolculuk sonunda askerin, yorgunluktan ötürü, münafıkların dedikodularıyla meşgul olmalarına engel olmuştu²⁰.

Abdullah b. Übey'in Hz. Peygamber'e gelerek böyle şeyler söylemediğini ifade etmesinden sonra, Zeyd b. Erkam'ı doğrulayan, İbnu Übey'i ise yalanlayan Münâfîkûn sûresi nazil olmuştu. Bunun üzerine Hz. Peygamber Zeyd'in kulağını tutarak "Ey çocuk! Kulağın vefakârlık ederek görevini yaptı. Allah senin sözünü tasdik etti" dedi²¹.

Artık İbnu Übey'in İslam toplumunu parçalamak için yıkıcı sözleri söylediği anlaşılmıştı. Ensar, böyle bir kişinin kendi aralarından çıkmasına son derece üzülmuşlerdi. Münafıkların lideri olan bu kişi, halkın da nefretini kazanmıştı²². Hatta onun öldürülmesi bile gündeme gelmişti. Özellikle Hz. Ömer, bu sözden ötürü onun öldürülmesini istiyordu²³. Ancak, Allah'ın Resûlü bu teklifi "Muhammed arkadaşlarını öldürtüyor" derler, gerekçesiyle kabul etmedi²⁴.

İbnu Übey'in öldürülmesinin gündeme geldiğini duyan oğlu Abdullah, Allah'ın Elçisi'ne gelerek "Ey Allah'ın Resûlü! Duydum ki, babam İbnu Übey'in öldürülmesini istemişsin. Bu öldürme görevini bana ver, bu işi ben yapayım. Bir başkası yaparsa nefsim bana galip gelir, bir kâfire karşı bir müslümanı öldürürerim, ondan korkarım" dedi. Hz. Peygamber de, böyle bir niyetinin olmadığını, İbnu Übey kendileriyle kaldığı müddetçe ona iyi davranacağını

¹⁹ El-Vakîdî, a.g.e., II, 417-418.

²⁰ Mahmud Şakir, a.g.e., s.326; M.H.Heykel, a.g.e., II, 191; Lings, a.g.e., s.329.

²¹ El-Vakîdî, a.g.e., II, 420; et-Taberî, Tarih, II, 607.

²² Süleyman Nedvî, a.g.e., V, 96; Köksal, M. Asım, İslam Tarihi, İstanbul, ts., XII, 61; Mahmud Şakir, a.g.e., s. 326; Dermenghem, Emile, Hz. Muhammed ve Hayatı, çev. Ahmet Ağrakça, İstanbul, 1997, s.319.

²³ İbnu Hişam, a.g.e., III, 303; İbnu'l-Esir, a.g.e., II, 193.

²⁴ El-Vakîdî, a.g.e., II, 417-418; İbnu Hişam, a.g.e., III, 303; İbnu'l-Esir, a.g.e., II, 193.

söyledi²⁵. Ancak Abdullah, babasının yıkıcı faaliyetini hazmedemeyerek onu yolda durdurdu ve şöyle dedi: “Kendinin zelil, Muhammed’in ise aziz olduğunu söylemedikçe seni bırakmayacağım”. Hz. Peygamber Abdullah’ın yanına geldi ve babasını rahat bırakmasını söyleyerek, aralarında kaldığı müddetçe ona iyi davranacaklarını tekrar etti²⁶.

Anlaşıyor ki, İbnu Übey’in yalanının açığa çıkması, onu iyice zor duruma sokmuştur. Artık halkın şiddetli tepkisini çekmiş, hatta oğlu tarafından bile öldürülmek istenmiştir. Halkın içinde böylesine küçük duruma düşmesi, muhtemelen onun müslümanlara ve liderleri Hz. Peygamber’e karşı olan kin ve nefretini artırmıştır. Artık onun bu ruh hali içinde her türlü fırsatı daha bir titizlikle değerlendirmesi, kendi açısından doğal bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla, “İfk olayı”nın alt yapısı iyice oluşmuş, geriye sadece müslümanları derinden sarsmak için kullanılacak vesilelerin ortaya çıkması kalmıştır.

2- İfk olayının Asıl Boyutu

Münafıklara göre bu vesile, Hz. Aişe ile Safvan b. Muattal’ın beraberce ordunun arkasından gelerek orduya yetişmeleriyle ortaya çıkmıştı. Münafıklar tarafından kasıtlı olarak yanlış yorumlanan ve İfk olayına kaynaklık eden Hz. Aişe ve Safvan’ın ordudan ayrı olarak gelmelerinin sebepleri göz önünde bulundurulduğunda, olayın asıl boyutunun farklı olduğu anlaşılır. Hadisenin aslını Hz. Aişe şöyle anlatmaktadır: Hz. Peygamber bir sefere çıktığında eşleri arasında kura çekerdi. Bu kurada hanımlarından hangisi çıkarsa, onu beraberinde götürürdü²⁷.

²⁵ El-Vakıdî, a.g.e., II, 420-421; İbnu Hişam, a.g.e., III, 305; et-Taberî, Tarih, II, 608; İbnu’l-Esir, a.g.e., II, 194.

²⁶ İbnu Sa’d, a.g.e., II, 65; Dermenghem, a.g.e., s.319.

²⁷ El-Vakıdî, a.g.e., II, 426; Ahmed b. Hanbel, Musnedu Ahmed b. Hanbel ve bi Hâmişihî Muntehabi Kenzi’l-Ummâl fî Suneni’l-Akvâli ve’l-Ef’âl, Beyrut, ts., VI, 194; et-Buhârî, Muhammed b. İsmail,

Allah'ın Resûlü, yapacağı gazve hususunda aramızda yine bir kura çekti. Kurada benim adım çıktı. Bunun üzerine ben, hicap ayetinin indirilmesinin ardından Allah'ın Elçisi ile beraber sefere çıktım. Ben hevdecimin içinde taşınır ve konaklama sırasında hevdecle beraber indirilirdim. Bütün yolculuğumuzda bu şekilde yürüdük. Nihayet bu gazveden dönüp Medine'ye yaklaşırken, geceleyin bir mola sonrasında, Hz. Peygamber hareket edilmesini emretti. Ben tabii ihtiyacım için ordunun ötesine gitmiştim. İhtiyacımı yerine getirdikten sonra dönüp yerime geldim. Fakat bu sırada değerli bir boncuktan yapılmış gerdanlığımın, düşmüş olduğunu fark ettim. Hemen dönüp gerdanlığımı aradım²⁸. Ancak, onu aramak beni yoldan alıkoymuştu. İçinde bulunduğum hevdeci deveye taşıyıp yüklemekle görevli olanlar, beni onun içinde zannederek, hevdeci deveye yüklemişler. Ben ise o zaman, yaşı küçük ve şişman olmayan bir kadın idim. Bu sebeple bana hizmet edenler, hevdeci yüklemek üzere kaldırıp taşıdıklarında, hevdecin ağırlık derecesinin farkına varamamışlardı. Onlar deveyi kaldırmışlar ve yürüyüp gitmişlerdi. Ben gerdanlığımı bulup ordunun konakladığı yere tekrar gelince, orada hiç kimsenin olmadığını gördüm. Bunun üzerine ben konak yerinde beklemeye başladım. Onlar beni hevdecde bulamazlarsa, aramak üzere gelirler, diye düşündüm. Ben bu düşünce ile yerimde otururken uyumuşum²⁹.

Safvan b. Muattal es-Sülemî, ordunun arkasından gelmekle görevlendirilmişti³⁰. Bu kişi sabah vakti benim beklediğim yere gelmiş, beni gördüğü zaman tanıdı. Çünkü o, hicap emri gelmeden önce beni görmüştü.

Sahîhu'l-Buhâri, baskı yeri yok, 1378, V, 148; Muslim, Ebu'l-Huseyin Muslim b. Haccac el-Kuşeyrî, Sahîhu Muslim, Beyrut, 1972, IV,2130; et-Taberî, Tarih, II, 611; İbnu'l-Esîr, a.g.e., II, 195; Mahmud Esad, İslam Tarihi, sad. A.L.Kazancı-O.Kazancı, İstanbul, 1983, s.671.

²⁸ Bu gerdanlığı Hz. Aişe'ye Allah'ın Resûlü ile evlenirken annesi vermişti. Bkz. El-Vakıdî, a.g.e., II, 428; Köksal, a.g.e., XII, 62; Lings, a.g.e., s.331. Bu yüzden gerdanlığın Hz. Aişe için maddi olduğu kadar manevi bir değer taşıdığı da anlaşılmaktadır.

²⁹ El-Vakıdî, a.g.e., II, 426-428; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; el-Buhâri, a.g.e., V, 149;el-Muslim, a.g.e.,IV, 2130-2131;Bazı farklılıklarla bkz. et-Taberî, Tarih, II, 612; İbnu'l-Esîr, a.g.e., II, 195.

³⁰ Safvan'ın bu görevinin sebebi ileride izah edilecektir.

Ben onun okuduğu (إنا لله وإنا إليه راجعون) “Biz Allah için varız, yine Ona döneceğiz” isticra ayetini işitince uyandım. Uyanınca da hemen dış elbisemi bürünüp yüzümü örttüm. Allah’a yemin ediyorum ki, biz onunla tek bir kelime bile konuşmadık. Ben ondan isticra ayetinden başka bir şey işitmedim. Hemen devesini çöktü, binebilmem için devenin ön ayağına bastı. Ben de deveye bindim. Safvan bindiğim deveyi önden çekerek yürüdü. Nihayet biz, şiddetli bir sıcak vakti mola verirlerken, orduya yetiştik³¹.

Hz. Aişe “İfk”e dayanak teşkil eden olayı bu şekilde zikretmiştir.

3- İftirayı Kimler, Hangi Sebeplerle Atmışlardır?

Olay bu şekilde gelişmiş ve Hz. Aişe ile Safvan orduya yetişmiştir. İşte bu noktada zihinler bulandırılmış, dedikodularla insanların kafalarına şüpheler sokulmaya başlanmıştır. Oysa böyle bir dedikodunun ortaya atılması ve sonra da buna inanılması için hiçbir somut ve sağlam bir delil de bulunmamıştır³². Ortaya atılan iftira, sadece tahminlerle desteklenmeye çalışılmıştır. Öyleyse zandan öte bir destek bulamayan bu iftira ve kötü zanları, kimler, hangi sebeplerden ötürü ve ne amaçlarla ortaya atmışlardır?

Aslında bu iftirayı kimlerin ve hangi sebeplerle attığı, buraya kadar zikredilenlerden tahmin edilmektedir. Bu iftirayı ilk defa ortaya atan Abdullah b. Übey’dir³³. İftira işini o düzenliyor, topluyor³⁴ ve taraftarlarına anlatıyordu³⁵. Ancak o, bu iftirayı ilk defa ortaya atmasına karşın, kurnazca bir hareketle, sanki söz konusu iftirayı kendisi atmamış da başkaları atmış ve onu başkalarından

³¹ El-Vakıdî, a.g.e., II, 428-429; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; el-Buhârî, a.g.e., V, 149; Muslim, a.g.e., IV, 2131; Bazı farklılıklarla bkz. et-Taberî, Tarîh, II, 612; İbnü’l-Esîr, a.g.e., II, 195.

³² Watt, Montgomery, “Aisha Bmt Abı Bakr”, Encyclopedia of Islam, (New Edition), Leiden, 1960, I, 307

³³ Et-Taberî, Muhammed b. Cerîr, Câmîu’l-Beyân an Te’vîli’l-Kur’ân, Mısır, 1954, XVIII, 89; Muhammed Hamidullah, İslam Peygamberi, çev. Salih Tuğ, İstanbul, 1995, I, 244.

³⁴ Et-Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, el-Câmîu’s-Sahîh (Sünenüt-Tirmizî), Mısır, 1965, V, 335.

³⁵ Et-Taberî, Câmîu’l-Beyân, XVIII, 89.

naklediyormuş görüntüsü vermeye başladı. Yani o, iftirayı kendisine nispet edilmeyecek tarzda yaymaya başlamıştır³⁶.

İbnu Übey'in iftirayı ilk kez nasıl ortaya atığından şöyle bahsedilmektedir: Ordu mola halindeyken, Hz. Aişe ve Safvan b. Muattal orduya yetiştirler. Abdullah b. Übey, onları gelirken görünce "Bu gelenler kim" diye sordu. "Aişe ve Safvan'dır" dediler. O, işte bu anda ifirasını dile getirerek "Vallahi ne o ondan, ne de diğeri öbüründen kurtulur³⁷. Peygamberinizin hanımı sabaha kadar bir adamla geceledi" dedi³⁸. Böylece İbnu Übey, iftirayı ilk defa ortaya atmış ve Hz. Aişe'nin namus ve şerefine dil uzatmıştır.

Kur'an-ı Kerim, bu iftirayı uyduran ve yayanların "Usbe" denilen bir grup olduğunu söylemektedir³⁹. "Usbe'nin kaç kişiden teşekkül ettiği ihtilaflıdır. Sayıları on ile kırk arası olan bir cemaat olduğu⁴⁰ gibi, üç kişi, üçten ona kadar olan bir grup, kırk kişiden teşekkül eden veya ondan on beşe kadar olan bir topluluk olduğu da söylenmektedir⁴¹. Kaç kişiden oluşursa oluşsun, gerçek olan, Kur'an'ın belirttiği "Usbe'nin, bir topluluğu⁴² ifade etmesidir ve bu "Usbe" içinde iftirayı ilk önce uyduran kişi de, az önce ifade ettiğimiz gibi, Abdullah b. Übey'dir. Bu sebeple "Usbe'nin elebaşısı odur. Ancak, bu kavramın şümûlüne başka kimler girmektedir? Bu konuda Urve, sorusu üzerine Abdumelik b. Mervan'a, isim olarak Hassan b. Sabit, Mıstah b. Usâse ve Caşş'ın kızı

³⁶ İbnu Kayyim el-Cevziyye, Zâdu'l-Meâd fi Hedyi Hayri'l-İbâd, Mısır, 1980, II, 128; Elmalılı, a.g.e., V, 3489.

³⁷ Ez-Zemahşerî, a.g.e., III, 52; ed-Diyarbakrî, Hüseyin b. Muhammed b. el-Hasen, Tarîhu'l-Hamîs fi Ahvâli Enfesi Neffis, Beyrut, ts., I, 475.

³⁸ Et-Taberî, Câmiu'l-Beyan, XVIII, 89; ez-Zemahşerî, a.g.e., III, 52; ed-Diyarbakrî, a.g.e., I, 475.

³⁹ Kur'an, en-Nûr, 11.

⁴⁰ Ez-Zemahşerî, a.g.e., III, 52; ed-Diyarbakrî, a.g.e., I, 475; Elmalılı, a.g.e., V, 3489.

⁴¹ El-Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an, Kahire, 1967, XII, 198.

⁴² İbnu Kesîr, İmâduddin Ebu'l-Fidâ İsmail, Muhtasarü Tefsiri İbni Kesîr, nşr. M. Ali Sâbûnî, Dersaadet, ts., II, 590.

Hamne'den başka hiç kimsenin zikredilmediğini söylemektedir⁴³. Ancak ez-Zemahşerî bu üç isme Zeyd b. Rifâa'yı da ilave etmiştir⁴⁴.

İbnu Übey, "Usbe" içinde iftirayı ilk defa atan kişi olarak, günahın büyüğünü de üzerine almıştır⁴⁵. İbnu Kesîr de günahın büyüğünden maksadın, iftirayı ilk defa ortaya atmak olduğunu söyledikten başka, bu günahın büyüğünün yüklenicisi olarak İbnu Übey'i özellikle⁴⁶ göstermiştir⁴⁷.

Hz. Aişe'ye iftirayı atan kişinin Abdullah b. Übey olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Peki, İbnu Übey bu iftiraya neden tevessül etmiştir? Bu iftira ile neyi amaçlamıştır?

Yukarıda zikrettiğimiz gibi, münafıklar, Mustalikoğulları Gazvesi'ne çok sayıda kişiyle katılmakla, "İfk olayı"nın alt yapısını oluşturmuşlardı. Onlar, artık İslam toplumu içinde bir anarşi meydana getirerek, müslümanları karşı karşıya getirmek suretiyle İslamiyet'i içinden yıkmak gibi bir maksat takip etmişlerdir. Bu gayelerini gerçekleştirmek için fırsat beklemişler, Hz. Aişe'nin ordunun gerisinde kalmasını vesile kabul ederek iftirayı ortaya atmışlar ve bu emelleri doğrultusunda harekete geçmişlerdir⁴⁸.

Hz. Aişe'ye atılan bu iftirayla asıl hedeflenen kişi, Hz. Peygamber idi⁴⁹. Zaten İbnu Übey'in, Mustalikoğulları seferi esnasında Allah'ın Resûlü'nün gelişen gücü ve itibarı dolayısıyla memnuniyetsizliğini ortaya koyduğu⁵⁰ belirtilmektedir. Bundan ötürüdür ki, dedikodu ve iftira sadece Hz. Aişe ve Ebû

⁴³ Et-Taberî, Câmîu'l-Beyân, XVIII, 86.

⁴⁴ Ez-Zemahşerî a.g.e., III, 52.

⁴⁵ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; Elmalîh, a.g.e., V, 3489.

⁴⁶ Özellikle diyoruz, çünkü, İbnu Kesîr söz konusu ayetle Hassan b. Sâbit'in kastedildiğini söyleyenlerin olduğuna dikkat çekmekte, bunun ise çok tuhaf bir durum olduğunu vurgulamakta ve oysa Hassan'ın sahabenin faziletlilerinden biri olduğunu belirtmektedir.

⁴⁷ İbnu Kesîr, Muhtasar Tefsîr, II, 590.

⁴⁸ Mevlânâ Şiblî, Asr-ı Saadet, çev. Ömer Rıza Doğrul, İstanbul, 1928, II, 999.

⁴⁹ Kurebî, İbrahim b. İbrahim, Merviyâtü Gazveti Benî Mustalik, Medine, ts., s.356.

⁵⁰ Watt, a.g.m., I, 307.

Bekr'in kişisel düşmanları tarafından yayılmamış, aynı zamanda İbnu Übey tarafından ortaya atılarak büyütülmüştür⁵¹.

Aslında kaynaklarımızda gelen bir rivayet, İbnu Übey'in böylesine çirkin bir iftirayı niçin ortaya attığını bütün çıplaklığıyla göstermektedir: İbnu Übey'in, daha önce zikrettiğimiz Cahcah ile Sinan arasındaki tartışmayı fırsat bilerek Muhacir ve Ensar'ı birbirine karşı kışkırtması, muhacirlere yönelik sert sözleri ve yıkıcı propagandası sebebiyle ortaya çıkan olumsuz havanın izlerini silmek için, Hz. Peygamber, ordunun derhal hareket etmesini emretmişti. Oysa Allah'ın Resûlü daha önce bu saatlerde orduya hiç hareket emri vermemişti. Bu alışılmamış durum karşısında Ensar ileri gelenlerinden Useyd b. Hudayr, bunun sebebini Allah'ın Elçisine sordu. Allah'ın Resûlü de İbnu Übey'in yaptıklarını anlatarak, hareketinin sebebini açıkladı. İşte bu noktada Useyd b. Hudayr'ın söyledikleri, münafık liderinin genelde neden İslam toplumu içinde yıkıcı faaliyetlerde bulunduğunu, özel olarak da niçin böyle bir iftirayı ortaya attığını, en çarpıcı bir biçimde sergilemektedir. Useyd Rasûlüllah'a şöyle dedi: "Ey Allah'ın Resûlü! Vallahi istediğin takdirde asıl sen onu Medine'den çıkartırsın. Yemin olsun ki, o zelil, sen ise azizsin. Sen onu hoş gör. Çünkü sen bize geldiğin sıralarda, kavmi ona taç giydirip, kral yapmak üzere hazırlanıyordu. O, sen Medine'ye gelince, kendisinden krallığını çekip aldığına inanıyor"⁵².

Görülmektedir ki, İbnu Übey'de Hz. Peygamber'e karşı büyük bir kin ve kıskançlık bulunmaktadır. Rivayetten anlaşıldığına göre Abdullah b. Ubey, İslam öncesi Medine'de siyasi bir otoriteye sahipti ve lider olmaya adaydı. Ancak Allah'ın Resûlü'nün Medine'ye gelişi, reisliğe hazırlanan İbnu Übey'in siyasi nüfuz kaybına yol açarak planlarını bozdu. İslam peygamberinin gelişiyle

⁵¹ A.k., I, 307.

⁵² El-Vakıdî, a.g.e., II, 419; İbnu Hişam, a.g.e., III, 304; et-Taberî, Tarih, II, 606; İbnu'l-Esir, II, 193.

Medine’de otorite ve itibarını kaybeden İbnu Übey, kendi taraftarlarıyla siyasi alanda teşkilatlanmaya başladı. Artık o ve taraftarları, her fırsatta, kendi planlarını bozan Hz. Peygamber’e ve tebliğ ettiği dine sözlü saldırılarda bulunmaya, böylece onu yıpratmaya çalışıyorlardı⁵³. Hiç şüphesiz “İfk olayı”nın da, bu münafik lideri ve onun yandaşlarının öldürücü faaliyetlerinin bir uzantısı olduğu, tüm berraklığıyla ortaya çıkmaktadır. İbnu Übey’in bu iftira ile Hz. Peygamber’i rencide ederek, onun, müslümanlar, bilhassa Ensar arasındaki itibarını sarsmak ve bu suretle kaybettiği itibarını yeniden kazanmak amacı güttüğü açıkça anlaşılmaktadır. Daha önce gördüğümüz Cähcah ve Sinan olayında çıkardığı hadiseler ve Muhacirler için söylediği kötü sözler sebebiyle, kendisini bütün müslümanların kınamasının ve hatta oğlunun bile öldürmek istemesinin, onun kin ve nefretini, namuslu bir kadına iftira etmekten bile hicap duymayacak derecede artırdığı görülmektedir.

Bütün bu sebeplerden dolayı iftira sadece Hz. Aişe’nin şahsında kalmayıp, aynı zamanda Resûlüllah’ın şahsına, toplumdaki itibarına ve hatta risaletine bile tecavüzdür; onun akidesine bir dil uzatıştır⁵⁴.

4- Hadise Karşısında Hz. Peygamber’in Tavrı

Öyleyse Hz. Peygamber’in bu büyük olay karşısında tavrı ne olmuştur? Eşine karşı atılan iftira karşısında onun tutum ve davranışları, hem bir peygamber, hem de beşer olarak büyük önem arz etmektedir.

Allah’ın Elçisi her ne kadar peygamber olsa da, aynı zamanda bir insandır. O da diğer insanlar gibi duygu ve düşüncelere sahip, iyi ve güzel şeylerle sevinç duyan, kötü olaylarla üzülen, acı ve ıstırap hisseden bir varlıktır. İftiraya maruz kalan eşini son derece sevmektedir. Hatta tüm eşleri arasında en

⁵³ Geniş bilgi için bkz. Ahmet Sezikli, Hz. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri, Ankara, 1994.

⁵⁴ Seyyid Kutup, fi Zilâli’l-Kur’ân, çev. M. Emin Saraç ve arkadaşları, Hikmet Yayınları, İstanbul, ts., X, 399.

sevdiği kişi Hz. Aişe'dir. Bunun da ötesinde tüm insanlar arasında en sevdiği varlık odur. Bu sevgisini o, Amr b. Ass'ın sorusu üzerine açıkça belirtmiştir⁵⁵. Kızı Fatıma'ya Aişe'yi sevdiğini söylemiş, kızından da onu sevmesini istemiştir⁵⁶. Onu öylesine seviyordu ki, "Aişe benim cennetteki zevcedir"⁵⁷ buyurmak suretiyle, ahirette bile onu tercih ettiğini ifade etmiştir. Oysa şimdi böylesine çok sevdiği eşinin namusuna dil uzatılmıştır. Üstelik, olayı kesin olarak aydınlatacak bir vahiy de gelmemektedir. Bu sebeple onun davranışı daha da önem kazanmaktadır.

Hz. Peygamber'e, İfk olayı ilk başladığı andan itibaren, bir ay süreyle vahiy gelmemiştir⁵⁸. Buna rağmen, günümüzde Allah'ın Elçisi'ni yargılamaya ve eşini suçlu göstermeye daha baştan karar veren bazı kişiler, onun Aişe'ye olan sevgisini istismar ederek "Muhammed'in Aişe'ye zaafı olduğundan, ondan ayrı durmaya daha fazla dayanamadı ve Tanrı'dan eşinin suçsuz olduğunu bildiren bir ayet geldiğini söyleyerek, hanımıyla barıştı"⁵⁹ demek suretiyle, ayetleri Hz. Peygamber'in uydurduğunu söylemektedirler⁶⁰. Halbuki konu ile ilgili olarak gelen vahiy, Allah'ın Resûlü'nün uydurması olsaydı, yahut onun isteğiyle gelmiş olsaydı, o, bir ay boyunca beklemez, daha Medine'ye girmeden ayetlerin geldiğini söyler ve böylece problem baştan çözülmüş olur, kendisi de büyük sıkıntılar çekmezdi⁶¹. Oysa o, öylesine büyük acılar çekiyordu ve belki de utanç içinde bulunuyordu ki, bu yüzden vakitlerinin ekserisini evinde geçiriyor ve çoğu zaman

⁵⁵ İbnü'l-Esir, 'İzzuddîn Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Abdilkerim el-Cezerî, Usdu'l-Gâbe fi Ma'rifeti's-Sahâbe, İntişârâtü İsmâiliyyân, Baskı yeri ve tarihi yok, V, 503.

⁵⁶ Ez-Zerkeşi, Bedruddîn, el-İcâbe li İrâdi Mestedrekethu Aişe ale's-Sahâbe, nşr. Saîd el-Efgânî, Beyrut, 1970, s.52.

⁵⁷ İbnü Sa'd, a.g.e., VIII, 66.

⁵⁸ El-Vakîdî, a.g.e., II, 432; Muslim, a.g.e., IV, 2131; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, XVIII, 91-92; Mevlânâ Şiblî, a.g.e., II, 1004.

⁵⁹ Arsel, İlhan, Şeriat ve Kadın, İstanbul, 1991, s.283.

⁶⁰ Bu üslup a.k., s.411'de daha bariz göze çarpmaktadır.

⁶¹ Kurebî, a.g.e., s.354-355.

evinden çıkmıyordu⁶². Aslında vahyin, Hz. Peygamber'in isteğiyle gelmediği gerçeğinin görülmüş olması, İfk hadisesinin önemli neticelerindendir⁶³.

Hız. Peygamber bu olayla gerçekten çok sarsılmış, büyük üzüntüler yaşamıştı. O, üzüntüsünün boyutunu, Hz. Ali ile istişare ederken söylediği "İnsanların ailem hakkındaki sözleri beni çok mahzun ediyor"⁶⁴ ifadesiyle, açık bir biçimde ortaya koymuştur.

Gerçekleri açıkça bilememenin ezikliği, Allah'ın Resûlü'nün tereddütleri içinde kalmasına sebep olmuş, bunun sonucunda Hz. Aişe'ye olan tavrında da değişimler meydana gelmiştir. Hz. Aişe Medine'ye döndükten sonra hastalanmış olduğunu, fakat hastalığı süresince, daha evvelki hastalıklarında gördüğü şefkat ve nezaketi göremediğini söyleyerek⁶⁵, Resûlullah'ın tavrı değişikliğine dikkat çekmiştir. Ayrıca Allah'ın Elçisi İfk olayının başlangıcından beri, ileride zikredeceğimiz, eşine olan tavsiyesine kadar onun yanına hiç oturmamıştı⁶⁶. O, içeri giriyor ve odadakilere sadece "hastanız nasıl?" diyor⁶⁷, bundan başka bir şey söylemiyordu⁶⁸.

Bu tavrı değişikliklerinden dolayı olmalı ki, Selinghson, İfk olayının Hz. Aişe'yi Allah Resûlü'nün gözünden düşürdüğünü söylemektedir⁶⁹. Aslında bu tavrı değişikliklerini, gözden düşme şeklinde değil de, bu durumda olan her insanın ortaya koyacağı, eşini kıskanma güdüsünün tezahürü olarak algılamak daha doğru olacaktır.

⁶² Ed-Diyarberkî a.g.e., I, 475; el-Halebî, a.g.e., II, 624; Köksal, a.g.e., XII, 68; Suruç,a.g.e., II,220.

⁶³ Kurebî, a.g.e., s.354.

⁶⁴ El-Heysemî, Nuruddîn Ali b. Ebî Bekr, Mecmeu'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid, Beyrut, 1967, IX, 238;el-Halebî, a.g.e., II, 615.

⁶⁵ El-Vakıdî, a.g.e., II, 429; İbnu Hişam, a.g.e., III, 311; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II, 196.

⁶⁶ Et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, XVIII, 91; Mevlânâ Şibli, a.g.e., II, 1004.

⁶⁷ El-Vakıdî, a.g.e., II, 429; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II,196.

⁶⁸ İbnu Hişam, a.g.e., III, 311; Mahmud Esad, a.g.e., s.672.

⁶⁹ Selinghson, M., "Aişe", İslam Ansiklopedisi (MEB), İstanbul, 1965, I, 229.

Her Őeye rağmen Resûlullah his ve duygularıyla hareket etmemiŐ, aklın ve sağduyunun gerektirdiği olgunlukla meseleye yaklaŐmıŐtır. Hiçbir zaman iftiraya maruz kalan eşine kaba davranmamıŐ, onu sert sözlerle incitmemiŐ, bu çirkin iddianın doğru olmayabileceği ihtimalini her zaman göz  nt nde bulundurmıŐtur. Ancak o, boŐ da durmamıŐ, çeŐitli insanlarla bu olay hakkında istiaŐarelerde bulunmuŐ, gerçeğin ortaya çıkması için büyük gayret sarf etmiŐtir⁷⁰.

Hz. Peygamber, toplumun çeŐitli katmanlarındaki birçok insanla istiaŐare etmiştir. İstiaŐare ettiği kişiler arasında Hz. Ali'nin önemi büyüktür.  nk , onun bu istiaŐaredeki tavrının, daha sonra Cemel Savaşı'nın sebeplerinden birini teşkil ettiği belirtilmiŐtir. Philip Hitti "Hz. Aişe, yaralı bir gururun getirdiği bütün bir Őiddet ile Hz. Ali'ye hasım çıkıyordu"⁷¹ derken, Hz. Ali'nin istiaŐare anındaki tutumunu kastetmektedir. Aslında Hz. Aişe, Cemel Savaşı'nın akabinde halka hitap ederken "Eskiden Ali ile benim aramda, bir kadınlı, kocasının akrabaları arasında geçen Şeyden başka bir Şey olmamıştır"⁷² ifadesiyle, İfk olayındaki bu istiaŐareye atıfta bulunmuŐ olmalıdır. Bu bakımdan Hz. Ali'nin bu olayla ilgili istiaŐarede sergilediği tavrın bilinmesinin, ileride ortaya çıkacak olan önemli siyasi olayların daha sağlıklı bir biçimde değerlendirilmesinde büyük yardımı olacaktır.

Allah'ın Resûlü, Hz. Ali ile Us me'yi istiaŐarede bulunmak üzere çağırdı. Us me ona, Hz. Aişe'nin masum olduğuna dair vahiy geleceğini söyleyerek, onun hakkında ancak iyilik bildiğini ifade etti⁷³. Hz. Ali'nin bu konudaki yaklaşımı ise Us me'ninkinden farklı oldu. O, Hz. Peygamber'e Şöyle dedi: "Ey Allah'ın

⁷⁰ M.Hamidullah, a.g.e., II, 244.

⁷¹ Hitti, Philip, İslam Tarihi,  ev.Salih Tuğ, İstanbul, 1995, I, 276; Ayrıca bkz. Hatipoğlu, Mehmet, Hz.Peygamber'in Vefatından Emevilerin Sonuna Kadar Siyasi-İçtimai Hadiselerle Hadis Münasebetleri, (YayınlanmamıŐ Doçentlik Tezi), Ankara, 1967, s.31; Akbulut, Ahmet, Sahabe Devri Siyasi Hadiselerinin Kelami Problemlere Etkileri, İstanbul, ts., 216-217.

⁷² Et-Taberî, Tarih, IV, 544.

⁷³ İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; el-Buhârî, a.g.e., V, 151; Muslim, a.g.e., IV, 2133; et-Taberî, Tarih, II, 615; el-Heysom , a.g.e., IX, 238-239.

Resûlü! Allah sana darlık vermedi. Dünyada kadın çoktur⁷⁴. Boşama imkanın da vardır⁷⁵. Cariye'ye sor. O, sana doğruyu söyler⁷⁶.

Maxime Rodinson, Hz. Ali'nin "Kadın kısmı böyledir, fırsat buldu mu, yapar" dediğini iddia etmekte ve Hz. Aişe'nin, bu sözü unutmadığını belirterek, Hz. Ali'yi öldürtmek suretiyle intikamını aldığını ifade etmektedir⁷⁷. Böylece Rodinson, ileride meydana gelecek olan siyasi olayların kaynağının bu istişare olduğu tezini kabul etmiş görünmektedir. Oysa Hz. Ali, hiçbir şekilde Rodinson'un takdim ettiği gibi bir ifade ve üslup kullanmamıştır. Hz. Ali'nin az önce naklettiğimiz sözleri, Rodinson'un öne sürdüğü sözlerle aynı değildir. Anlam bakımından bu iki ifade tamamen farklıdır. Rodinson'un öne sürdüğü ifadeye göre Hz. Ali, sanki Hz. Aişe'nin bu çirkin fiili işlediğini kabul etmektedir. Oysa onun yukarıda ortaya koyduğumuz ifadelerinden, böyle bir sonuç çıkmamaktadır.

Ayrıca Rodinson'un, Hz. Aişe'nin, Hz. Ali'yi öldürttüğü iddiası da doğru olmayıp, böyle bir olaya tarihi kaynaklarda tesadüf edilmemiştir. Bilindiği gibi Hz. Ali'yi şehid edenler Haricilerdir. Oysa Hz. Aişe onlarla ilişki içinde olmadığı gibi, Hz. Osman ve Hz. Ali'ye dil uzatan Haricilere kızgınlığını ifade etmiştir⁷⁸. Aslında Hz. Aişe de, Hz. Ali'nin kendisine iftirada bulunmadığını kabul etmektedir. El-Buhârî'nin Sahîh'inde geçen şu rivayet bunu çok açık bir biçimde göstermektedir: Zührî'nin anlattığına göre, Velid b. Abdilmelik kendisine "Ali b. Ebî Talib'in Aişe'ye iftira atanlar içinde olduğu haberi sana ulaştı mı?" diye

⁷⁴ İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; el-Buhârî, a.g.e., V, 151; Muslim, a.g.e., IV, 2133; ed-Diyarбекрî, a.g.e., I, 476.

⁷⁵ El-Vakıdî, a.g.e., II, 430; İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; et-Taberî, Tarih, II, 615; el-Heysemî, a.g.e., IX, 238-239.

⁷⁶ İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; Muslim, a.g.e., IV, 2133; Mahmud Esad, a.g.e., s.672.

⁷⁷ Rodinson, Maxime, Hazreti Muhammed, Yeni Bir Dünyanın, Dinin ve Silahlı Bir Peygamberin Doğuşu, çev. Attila Tokatlı, İstanbul, ts., s.205.

⁷⁸ Muslim, a.g.e., IV, 2317. Haricileri kastetmesiyle ilgili bkz. en-Nevevî, Muhyiddin Ebû Zekeriyâ Yahya, Sahîhu Muslim, bi Şerhi'n-Nevevî, Mısır, XVIII, 158.

sormuş, o da “Hayır, ancak, senin kavmin Kureyş’ten olan şu iki kişi; Ebû Seleme Abdurrahman ile Ebû Bekr b. Abdurrahman b. Haris, Aişe’nin kendilerine, “İftira konusunda Ali müsellemdir (iftira ile ilişkisi yoktur)” dediğini söylemişlerdir” demiştir⁷⁹. Bütün bunlardan iyice anlaşılıyor ki, Hz. Ali, Hz. Aişe’ye kötü zanda bulunmamış, kendisiyle istişare etmek isteyen Hz. Peygamber’e sadece bir çıkış yolu göstermek istemiştir.

Hz. Ali’nin sözlerini iyi değerlendirmek için, Allah’ın Resûlü’nün içinde bulunduğu ıstıraplı durumu göz önünde bulundurmak gerekir. Hz. Ali ise Resûlüllah’ın acısına bizzat tanık olmuştur. Çünkü, daha önce söylediğimiz gibi, Hz. Peygamber, bu olaydan ötürü ne kadar mahzun olduğunu Hz. Ali’ye çok net bir biçimde ifade etmiş, Aişe hakkında söylenenlerin kendisini üzdüğünü belirtmişti. Oysa o, kendisinin üzüldüğü her halinden belli olmakla beraber, bunu Hz. Ali’den başkasına sarahaten söylemiş değildi. İşte Hz. Ali, Allah’ın Elçisi’nin daha fazla acı çekmemesi gerektiğini düşünmüş olmalıdır⁸⁰. Üstelik Hz. Peygamber, Hz. Ali’nin kayınpederidir. Onun günler süren üzüntüsü, kızı Fatıma vasıtasıyla mutlaka Hz. Ali’nin evine ve aile ortamına da yansımıştır. Dolayısıyla, bu hususlar göz önünde bulundurulmadan, Hz. Ali’nin kanaatini, “Hz. Aişe’nin “İfk’e söz konusu fiili işlediğine inanmak” şeklinde anlamak ve sözlerini o şekilde yorumlamak, pek doğru ve bilimsel bir yaklaşım olmasa gerekir.

Tarihçi el-Halebî, Hz. Ali’nin başka bir görüş ortaya koyduğunu da şöyle anlatır: Hz. Ali, istişare sırasında şu kanaatı söyledi: Ey Allah’ın Resûlü! Biz bir gün arkanda namaz kılyorduk. Sen namaz esnasında ayakkabılarından birini çıkardın. “Bu bizim için de gerekli mi, acaba?” dedik. Sen ise, “Hayır, Cebrail bana ayakkabımda necaset olduğunu haber verdi. Bu yüzden onu çıkardım” dedin.

⁷⁹ El-Buhârî, a.g.e., V, 154.

⁸⁰ İbnu Kayyım da aynı değerlendirmeyi yapmaktadır. Bkz. İbnu Kayyım, a.g.e., II, 126.

Ayakkabındaki necaseti bile sana haber veren Allah, hiç ailendeki kötülüğü haber vermez mi?⁸¹.

Böylece, Hz. Ali'nin istişarede olumlu görüş belirttiği de ifade edilmiştir. Ancak biz, Halebi'nin bu rivayeti nereden aldığını tespit edemediğimizi belirtelim.

Hz. Ali'nin "Cariyeye sor, o sana doğruyu söyler" demesi üzerine Hz. Peygamber, eşinin hizmetçisi olan Berîre'yi çağırdı ve ona Aîşe hakkında neler bildiğini sordu. Hz. Ali'nin tutumu burada da dikkat çekicidir. O, Berîre'ye şiddetli bir darbe vurarak "Resûlüllah'a doğruyu söyle" dedi⁸².

Buhârî ve Müslim'de bulunmayan darbe konusunda es-Süheyli, meseleye farklı bir yorum getirmektedir. O, Hz. Ali'nin Berîre'ye vurmak istediğini, ancak Berîre'nin böyle bir muameleyi hak etmediği için Resûlüllah'ın buna izin vermediğini söylemekte ve İbnu Hişam'ın es-Sîre'sinde geçen darbe kelimesinden maksadın, sert sözler söylemekten ibaret olduğunu, bunun da darp olarak anlaşıldığını ifade etmektedir⁸³.

Berîre'nin Hz. Peygamber'e verdiği cevap, Aîşe hakkında iyilikten başka bir şey bilmediği, onda kendisini şüphelendirecek hiçbir kusurun bulunmadığı şeklindeydi⁸⁴. Berîre, Hz. Aîşe'nin hizmetçisi olması sebebiyle çoğunlukla onunla beraber olduğundan, bu istişarenin önemi büyüktür. Hz. Peygamber'in istişarede bulunduğu Usame b. Zeyd de, Hz. Aîşe hakkında sadece iyi şeyler bildiğini söylemiştir⁸⁵.

⁸¹ El-Halebi, a.g.e., II, 625; Suruç, a.g.e., II, 221.

⁸² İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II, 197.

⁸³ Es-Süheyli, Ebu'l-Kasım Abdurrahman b. Abdillâh, er-Ravzu'l-Unûf fi Tefsiri Stretin-Nebeviyye libni Hişam, Kahire, 1923, IV, 20; el-Halebi, a.g.e., II, 614.

⁸⁴ İbnu Hişam, a.g.e., III, 313-314; el-Buhârî, a.g.e., V, 151; Müslim, a.g.e., IV, 2133; et-Tirmizî, a.g.e., V, 333-334; el-Heysemî, a.g.e., IX, 238-239.

⁸⁵ El-Buhârî, a.g.e., V, 151; et-Taberî, Tarih, II, 615; el-Heysemî, a.g.e., IX, 238.

Allah Resûlü'nün istişare ettiği kişiler arasında özellikle eşi Hz. Zeyneb'in tavrını zikretmek gerekir. Çünkü Resûlüllah'ın eşleri arasında gerek güzellik, gerekse sevgi bakımından ona rakip olan tek kişi Hz. Aişe idi⁸⁶. Hatta ilerde görüleceği gibi Hz. Zeyneb'in kızkardeşi olan Hammne, kardeşinin önünde duran bu rakibi bertaraf edebilmek amacıyla "İfk olayı"nı yayanlardan biridir. Bu bakımdan Hz. Zeyneb'in istişare sonucu ortaya koyduğu görüş oldukça önemlidir.

Hz. Aişe Hz. Zeyneb'in kendisi hakkında yaptığı şahitliği minnet duyarcasına şöyle anlatır: Allah'ın Resûlü Hz. Zeyneb'e, "Aişe hakkında ne biliyorsun, ne gördün?" diye sordu. O da "Ey Allah'ın Resûlü! Ben gözümü ve kulağımı, görmediğim ve işitmediğim şeylerden korurum. Vallahi Aişe hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyorum" diyerek, güzel şهادette bulundu. Güzelliği ve Resûlüllah'ın yanındaki mevkii itibarıyla benimle rekabet etmesine rağmen, Allah onu takvası sebebiyle korudu⁸⁷.

Ümmü Eymen de Hz. Aişe için iyi şeyler söylemiş, onun hakkında iyilikten başka bir şey bilmediğini belirtmiştir⁸⁸. Ayrıca Allah'ın Elçisi Hz. Osman ile de istişarede bulunmuştur. Hz. Osman ona "Ey Allah'ın Elçisi! Allah ayaklar altında çiğnenmesin diye, sizin gölgenizi bile yere düşürmüyor. Senin gölgeni koruyan Allah, nasıl olur da hanımının namusunu korumaz"⁸⁹ diyerek, olayın asılsız bir iftira olduğunu vurgulamıştır.

Hz. Peygamber, Hz. Ömer yanına geldiğinde ona da durumu açarak istişarede bulundu. Hz. Ömer, Resûl-i Ekrem'e "Ya Resûlallah! Bu, münafıkların yalanıdır. Sinek bile senin bedenine yaklaşmıyor. Bedenini, pisliklere konan

⁸⁶ Fayda, a.g.m., s.508.

⁸⁷ El-Vakıdî, a.g.e., II, 430; Ahmed b. Hanbel, a.g.c., VI, 197; el-Bubârî, a.g.e., III, 231; et-Tirmizî, a.g.e., V, 335; ed-Diyarbakrî a.g.e., I, 476.

⁸⁸ El-Vakıdî, a.g.e., II, 430-431.

⁸⁹ Ed-Diyarbakrî, a.g.e., I, 476-477; el-Halebî, a.g.e., II, 624-625; Köksal, a.g.e., XII, 69.

sinekten bile koruyan Allah, aileni böyle kötülüklerden nasıl korumaz?!”⁹⁰ diyerek, bunun çirkin bir iftira olduğunu vurgulamıştır.

Bir başka rivayete göre Hz. Ömer, Allah’ın Resûlü’ne, kendisini Aişe ile kimin evlendirdiğini sordu. Hz. Peygamber de kendisini Aişe ile evlendirenin Allah olduğunu söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer, “Allah’ın, onun hakkındaki bir şeyi sana gizleyeceğini mi sanıyorsun? Bu büyük bir iftiradır” diyerek⁹¹ kanaatini ortaya koydu.

Hız. Ömer’in bu kanaati konumuz açısından büyük önem taşımaktadır. Çünkü onun kızı, Hz. Peygamber’in hanımlarından biridir. Ancak Hz. Ömer, Hz. Aişe’nin durumundan istifade ederek, kendi kızını Allah Resûlü’nün nazarında yüceltme yoluna gitmedi. Kendisinden beklendiği gibi, kızına rakip olmasına rağmen, Hz. Aişe’nin suçsuz olduğuna inandı ve bunu da etkili bir biçimde söyledi.

Hız. Peygamber sadece isim olarak zikrettiğimiz kişilerle değil, diğer bir çok insanla da istişare etmiştir. Onlardan bazıları “Sen Allah’ın Resûlüsün. Bizim işimiz sana tabi olmaktadır” derken, bazıları da “Acele etme! Allah bu işin iç yüzünü sana açıklayacaktır” demişlerdir⁹².

Allah’ın Elçisi’nin üzüntüsü bu istişarelerin sonunda şüphesiz geçmiş değildi. Gerçi istişare sonuçlarına baktığımızda, insanların bu konuda genel olarak olumsuz düşünmediklerini görmekteyiz. Ancak yine de bazı müslümanların tavır ve davranışları, Hz. Peygamber’in acısını derinleştirecek boyuttaydı. Çünkü bunlar, iftiraya inanmak bir yana, onu dillerine dolayarak yayıyorlardı. Bunu yapanlardan biri, Mekke’den Medine’ye ilk hicret edenlerden

⁹⁰ Ed-Diyarberkî, a.g.e., I, 476; el-Halebî, a.g.e., II, 624.

⁹¹ A.k., II, 613; Köksal, a.g.e., XII, 68-69.

⁹² El-Heysemî, a.g.e., IX, 231.

olan⁹³ Cahş'ın kızı Hamne idi. Hamne, daha önce belirttiğimiz gibi, Hz. Peygamber'in eşlerinden Hz. Zeyneb'in kız kardeşiydi. O, bu iftirayı kardeşinin önünde duran bir rakibi saf dışı edebilmek amacıyla yaymıştı⁹⁴. Bu sebeple Hz. Aişe, Hamne'nin helak olduğunu⁹⁵, başka bir varyanta göre ise bedbaht olduğunu söylemiştir⁹⁶.

Selighson, Hamne'nin, Allah'ın Resulü ile kardeşi Zeyneb'in evlenmelerine mani olmaya çalıştığı için Aişe'ye kin beslediğini ve onu çok defa Safvan b. Muattal ile birlikte gördüğünü söylediğini nakletmektedir⁹⁷. Hz. Aişe ile Hz. Zeynep arasında kıskançlık ve rekabetin olduğu bilinmektedir. Bu rekabeti Hz. Aişe, onun kendisine yaptığı tanıklığı anlatırken dile getirmişti. Bu kıskançlık ve rekabetten dolayı bazen aralarında tartışmalar yaşanıyordu⁹⁸. Hz. Zeyneb'in, Hz. Peygamber ile evlenmesine, Hz. Aişe'nin üzüldüğü de doğrudur. Onun bu konudaki üzüntüsü, hem güzelliğini, hem de Allah Resulü ile evlenme şerefini kendisine karşı kullanarak övünme ihtimalinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır⁹⁹. Ancak Selighson'un ifade ettiği, Hz. Peygamber'le Hz. Zeyneb'in evlenmesine Hz. Aişe'nin mani olmaya çalıştığı hususunda kaynaklarda bir bilgiye rastlayamadık. Tam tersine, bu evlilikten dolayı Hz. Aişe, üzülmesine rağmen, Allah'ın Elçisini tebrik bile etmiştir¹⁰⁰. Selighson bu sonucu, Hz. Aişe'nin üzülmelerinden ve muhtelif zamanlarda Hz. Zeynep ile aralarında meydana gelen tartışmalardan çıkarmış olmalıdır.

⁹³ Hamne hakkında bilgi için bkz. Aykaç, Mehmet, "Hamne bint Cahş", DİA, XV, 497.

⁹⁴ İbnu Hişam, a.g.e., III, 312-313; et-Taberî, Tarih, II, 614; İbnu Abdilberri, Ebû 'Umer Yusuf, el-İstiâb fi Esmâ'î'l-Ashâb, Beyrut, 1328, IV, 270; İbnu'l-Estr, el-Kânül, II, 197; Aykaç, M., "Hamne bint Cahş", DİA, XV, 497.

⁹⁵ İbnu Hişam, a.g.e., III, 312-313; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 197.

⁹⁶ İbnu Hişam, a.g.e., III, 313; et-Taberî, Tarih, II, 614.

⁹⁷ Selighson, M., a.g.m., s.229; Dermenghem, a.g.e., s.321.

⁹⁸ Bu tartışmalara bazı örnekler için bkz. el-Buhârî, a.g.e., III, 204-205; Muslim, a.g.e., II, 1084; İbnu Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvîni, Sunen, Dâru İhyâ'î'l-Kutubi'l-Arabiyye, 1952, I, 937; en-Nesâî, Ebû Abdîrrahman b. Şuayb, Sunenu'n-Nesâî, Mısır, 1964, VII, 66.

⁹⁹ İbnu Sa'd, a.g.e., VII, 102; et-Taberî, Tarih, II, 563.

¹⁰⁰ El-Buhârî, a.g.e., VI, 149.

Ayrıca Selighson ve Dermenghem'in belirttikleri, Hamne'nin, Hz. Aişe'yi çok defalar Safvan'la birlikte gördüğünü söylemesi meselesi kaynaklarda yer almamaktadır. Hz. Peygamber, Safvan'ın, ancak kendisiyle birlikte ailesinin yanına geldiğini ve onun hakkında sadece iyi şeyler bildiğini söylemektedir¹⁰¹. Bunun ise, Hamne'nin söylediği iddia edilen sözlerle hiçbir ilgisi yoktur. Selighson ve Dermenghem'in bu iddiayı neye dayanarak yazdıklarını anlayamadığımızı belirtelim.

Müslüman olup da bu iddiayı yayanlardan diğeri de Mistah b. Usâse'dir¹⁰². Mistah, Hz.Ebû Bekr'in akrabası olup, ihtiyaç içinde bulunuyordu. Bu sebeple onun geçimini Ebû Bekr temin etmekteydi¹⁰³. Bundan dolayı fakirlik kompleksi içinde olup, Ebû Bekr ailesine karşı gizli bir hased beslemiş olması da muhtemeldir¹⁰⁴.

Söz konusu iddiayı yayanlardan bir başkası da Hassan b. Sâbit idi¹⁰⁵. Aslında Hassan'la Hamne'nin Mustalikoğulları Gazvesi'nde bulunmamalarına rağmen¹⁰⁶, bu iftirayı yaymaları ilgi çekicidir. Zaten Hassan'ın, bu iftiranın doğru olduğuna inanmadığı, fakat Safvan'ın mahcup düşmesini istediği¹⁰⁷, çünkü onunla aralarının açık olduğu¹⁰⁸ söylenmiştir. Oysa Hassan, Hz. Ebû Bekr ve ailesiyle herhangi bir sorunu olmadığı gibi, onu öven son derece güzel bir şiir de söylemiştir¹⁰⁹.

¹⁰¹ İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; el-Buhârî, a.g.e., V, 151; et-Taberî, Tarih, II, 614.

¹⁰² İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; el-Buhârî, a.g.e., III, 228; et-Taberî, Tarih, II, 614; ed-Diyarbakrî, a.g.e., I, 476.

¹⁰³ İbnu Hişam, a.g.e., III, 316; et-Taberî, Tarih, II, 617; Mevlânâ Şibî, a.g.e., II, 1006; Süleyman Nedvî, a.g.e., V, 97.

¹⁰⁴ Doğuştan günümüze Büyük İslam Tarihi, Komisyon, İstanbul, 1992, I, 486.

¹⁰⁵ İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; et-Taberî, Tarih, II, 616.

¹⁰⁶ Süleyman Nedvî, a.g.e., V, 97.

¹⁰⁷ A.k., V, 97; D.G.B. İslam Tarihi, I, 485.

¹⁰⁸ A.k., I, 485.

¹⁰⁹ Şiirle ilgili bilgi için bkz. Kök, Bahaddin, "Hassan b. Sâbit'in Şiirleriyle İslam'a Hizmetleri", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı, VI, Erzurum, 1986, s.134-135.

Bütün bu iftiralara karşın, inananlar veya bunu yayanlar olduğu gibi, inanmayanlar ve büyük bir samimiyetle reddedenler de vardı¹¹⁰. Bu reddedişi, istişareler sırasında görüldüğü gibi, sadece Hz. Peygamber'in yanında değil, onun giyabında yapanlar da vardı. Ümmü Tufeyl ile kocası Übey b. Ka'b bunlardandı. Ümmü Tufeyl, kocası Übey b. Ka'b'a "Aişe hakkında söylenen dedikodulara ne diyorsun?" diye sordu. Übey de yemin ederek, onun bir yalan olduğunu söyledi ve şunu ekledi: "Sen onun yerinde olsaydın böyle bir şeyi yapar mıydın?". Ümmü Tufeyl "Bundan Allah'a sığınırım" dedi. Übey "Halbuki Aişe senden daha hayırlıdır" deyince, Ümmü Tufeyl de "Zaten ben de Aişe'nin böyle bir şey yapmadığına inanıyorum" şeklinde karşılık verdi¹¹¹.

Yukarıdaki diyalogun bir benzeri, Ebû Eyyûb Halid b. Zeyd ile hanımı Ümmü Eyyûb arasında yaşanmıştır. Ümmü Eyyûb, kocası Ebû Eyyûb el-Ensârî'ye, Aişe hakkında söylenenleri işitip işitmediğini sordu. Ebû Eyyûb da, işittiğini, fakat bunun bir yalan olduğunu söyledikten sonra "Sen onun yerinde olsan böyle bir şey yapar mıydın?" dedi. Ümmü Eyyûb, asla yapmayacağını söyleyince, Ebû Eyyûb el-Ensârî de "Oysa Aişe senden daha hayırlıdır" diye cevap verdi¹¹².

Zemahşerî ise, "Aişe hakkında söylenenleri duydun mu?" şeklindeki soruyu Ebû Eyyûb'un sorduğunu, hanımının da buna karşılık "Sen Safvan'ın yerinde olsan, Hz. Peygamber'in namus ve şerefine sataşır mıydın?" dediğini, Ebû Eyyûb'un "Hayır" demesi üzerine de "Ben de Aişe'nin yerinde olsam Hz. Peygamber'e ihanet etmezdim. Aişe benden, Safvan da senden daha hayırlıdır" şeklinde görüş ortaya koyduğunu söylemektedir¹¹³.

¹¹⁰ M.H.Heykel, a.g.e., II, 197.

¹¹¹ El-Vakıfı a.g.e., II, 434-435.

¹¹² A.k., II, 434; İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; et-Taberî, Tarih, II, 617.

¹¹³ Ez-Zemahşerî, a.g.e., III, 53; ed-Diyarbekrî, a.g.e., I, 477.

Halkın, kendi aralarında bu olayın değerlendirmesini yaptıkları anlaşılakta, buna inanan ve yayanlar olduğu kadar, reddedip iftira olduğunu söyleyenlerin de varlığı gör÷lmektedir. Hz. Aişe'ye atılan bu iftira, belki hedeflenenin de ötesinde olumsuz birtakım olayların da meydana gelmesine sebep olmuştur. Gerçekten, “İfk olayı” çerçevesinde ortaya çıkan olaylar, İslam toplumunu parçalanma noktasına getirmişti. Hz. Peygamber'in kardeş ilan ettiği Evs ve Hazrec kabileleri, şimdi onun önünde birbiriyle savaşma noktasına gelmişlerdi. Olay şöyle gerçekleşmişti:

Hz. Peygamber, hanımı hakkında söylenen dedikoduların kendisine verdiği büyük üzüntünün tesiriyle bir gün mescide gitmiş, minbere çıkmış ve iftirayı ilk defa ortaya atan Abdullah b. Übey'i ima ederek “Ey müslümanlar! Ailem hakkında ortaya dedikodular atarak şahsıma eziyet eden kişiye karşı bana kim yardım eder. Halbuki ben, Allah'a yemin ederim ki, eşim hakkında iyilikten başka bir şey bilmiyorum. Yine bu olaya öyle birini karıştırdılar ki, onun hakkında da ancak iyi şeyler biliyorum. Bu kişi, evlerimden hiçbirine de bensiz girmezdi”¹¹⁴ demiştir. Allah'ın Resûlü'nün bu konuşmasından sonra Sa'd b. Muâz “Ben yardım ederim, ey Allah'ın Elçisi! Eğer iftirayı atıp seni üzen bu adam Evs kabilesinden ise, onun boynunu vururum. Şayet Hazrec'li kardeşlerimizin kabilesinden ise, bize emret, emrini yerine getirelim” dedi. Ancak tarafgirlik duygusu ön plana çıkan Sa'd b. 'Ubâde, İbnu Muâz'a hitaben “Yalan söylüyorsun! Eğer kendi kabilenden olsa, öldürmezsin” diye karşılık verince, birden ortam gerginleşti. Müslümanlar birbirlerini Hz. Peygamber'in önünde münâfıklıkla suçlamaya başladılar. İş öyle noktaya geldi ki, neredeyse birbirleriyle

¹¹⁴ El-Vakıdî, a.g.e., II, 431; İbnu Hişam, a.g.e., III, 312; et-Taberî, Tarih, II, 614; el-Buhârî'de ise “Ailemin yanına sadece benimle gelirdi” şeklindedir. Bkz. el-Buhârî, a.g.e., V, 151.

savaşacaklardı. Bu durum karşısında Allah'ın Elçisi konuşmasına devam etmeyerek, sustu ve oradakileri de sakinleştirmeye çalıştı¹¹⁵.

Abdullah b. Übey'in ortaya attığı iftiranın ne büyük olaylara sebep olduğu açıkça görülmektedir. Ensâr'ın, kendi hayatlarından bile daha fazla değer verdiği bir Peygamber önünde, onun saygınlığını göz ardı ederek birbirlerine silah çekme noktasına gelmeleri, bunun çarpıcı bir göstergesidir.

Ancak, Allah'ın Resûlü, müslümanlar arasındaki kırgınlıkların sürekli olmasını istemediği için, Sa'd b. Muâz ile Sa'd b. 'Ubâde arasında ortaya çıkan ve bütün bir Ensâr'ı içine alan tartışmanın izlerini yok etme cihetine gitti. Birkaç gün bekledikten sonra Allah'ın Elçisi, Sa'd b. Muâz'ın elinden tutarak, onu bir cemaatle Sa'd b. 'Ubâde'nin evine götürdü. Bir müddet konuştuktan sonra İbnu 'Ubâde onlara yemek verdi. Yemeği hep birlikte yedikten sonra ayrıldılar. Resûlüllah birkaç gün bekledikten sonra, bu defa Sa'd b. 'Ubâde'yi elinden tutarak bir cemaatle birlikte Sa'd b. Muâz'ın evine götürdü. Yine bir müddet konuştuktan sonra İbnu Muâz onlara yemek verdi. Beraberce yemeği yedikten sonra ayrıldılar¹¹⁶. El-Vâkıdî, bu rivayeti naklettikten sonra "Allah'ın Resûlü bunu, Sa'd b. Muâz ile Sa'd b. 'Ubâde arasında daha önce meydana gelen tartışmadan dolayı, nefislerinde birbirlerine karşı olabilecek kırgınlık ve nefret duygularını gidermek için yapmıştır"¹¹⁷ diyerek, naklettiği rivayetin sebebinin de zikretmektedir.

5- İftira Karşısında Hz. Aişe'nin Tavrı

İfk olayında her ne kadar asıl hedef Hz. Peygamber idiyse de, söz konusu olan Hz. Aişe'nin namus ve şerefidir. O, bir Peygamber hanımı olduğu halde

¹¹⁵ El-Vakıdî, a.g.e., II, 431-432; İbnu Hişam, a.g.e., III, 312-313; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 196; el-Buhârî, a.g.e., V, 151-152; Muslim, a.g.e., IV, 2134; et-Tirmizî, a.g.e., V, 332; et-Taberî, Tarih, II, 614-615.

¹¹⁶ El-Vakıdî, a.g.e., II, 435.

¹¹⁷ A.k., II, 435.

namusuna dil uzatılmıştır. Bu sebeple onun, bu iftira ile ilgili tavrı oldukça önem arz etmektedir

Hz. Aişe Mustalikoğulları Gazvesi'nden dönünce, Medine'de şiddetli bir hastalığa yakalanmıştı. İftira ile ilgili haber her tarafa yayılmış, fakat kendisine duyurulmamıştı¹¹⁸. Hz. Aişe'nin, bu iftirayı, hastalandığından yirmi küsur gün sonra öğrendiğini, İbnu Hişam ve Taberî'nin nakillerinden anlamaktayız¹¹⁹. Araplar o dönemde diğer Acemler gibi, evlerinde tuvalet edinmemişlerdi. Bu sebeple Arap kadınları tuvalet ihtiyaçlarını, her gece Medine dışında uygun bir yere giderek karşılardı¹²⁰. İşte, Hz. Aişe de kendisine atılan bu iftirayı ilk defa, böyle bir ihtiyaç için Mıstah'ın annesiyle birlikte evden çıktığında öğrendi. Geceleyin Mıstah'ın annesi, ayağı tökezleyince "Mıstah kahrolsun" dedi. Bunun üzerine Hz. Aişe ona, niçin böyle dediğini, halbuki Mıstah'ın Bedir Savaşı'na katılmış birisi olduğunu söyledi. Ümmü Mıstah da oğlunun söylediklerini anlatarak, ona iftirayı haber verdi¹²¹.

Hz. Aişe, hastalığından kurtulacağı sırada böyle bir iftiranın varlığından haberdar olunca, hastalığı, üzüntüsünden daha da artmaya başladı¹²². Zaten onun hastalığı son derece ciddi olup, humma idi¹²³.

Hz. Aişe iftirayı öğrenince kederinden dolayı çok gözyaşı döktüğünü söylemekte, gece gündüz ağladığını belirtmektedir¹²⁴. Kendisi, ağlayışını tasvir etmek için "Ağlamaktan dolayı neredeyse ciğerim parçalanacaktı" demiştir¹²⁵.

¹¹⁸ İbnu Hişam, a.g.e., III, 311; el-Buhârî, a.g.e., V, 150; et-Taberî, Tarih, II, 613; Konrapa, Zekâi, Peygamberimiz, İstanbul, ts., 295.

¹¹⁹ İbnu Hişam, a.g.e., III, 311-312; et-Taberî, Tarih, II, 613.

¹²⁰ İbnu Hişam, a.g.e., III, 312; et-Taberî, Tarih, II, 613.

¹²¹ El-Vakıdî, a.g.e., II, 429; İbnu Hişam, a.g.e., III, 312; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 367; el-Buhârî, a.g.e., III, 228; Muslim, a.g.e., IV, 2132; ed-Diyarberî, a.g.e., I, 476.

¹²² El-Vakıdî, a.g.e., II, 430; Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 195; el-Buhârî, a.g.e., III, 228; ed-Diyarberî, a.g.e., I, 476.

¹²³ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 367; et-Taberî, Câmiu'l-Beyân, XVIII, 95.

¹²⁴ El-Vakıdî, a.g.e., II, 429; el-Buhârî, a.g.e., III, 228.

¹²⁵ İbnu Hişam, a.g.e., III, 312; et-Taberî, Tarih, II, 613; Köksal, a.g.e., XII, 66.

Hatta onun, bu iftirayı öğrenince, olduğu yere yığılıp kalarak bayıldığı da söylenmiştir¹²⁶.

Hz. Aişe, iftirayı öğrenince, Hz. Peygamber'in daha önceki hastalıklarında kendisine gösterdiği sevgi ve ilgiyi şimdi niçin göstermediğini de böylece anlamış oldu. Aslında o, Resûlüllah'ın bu tavrından şüpheleniyor, fakat yine de böyle kötü şeyler düşünmüyordu¹²⁷. Aynı zamanda o, Allah'ın Resûlü'nün kendisine bu ilgisizliğini bir cefa olarak nitelendirmiştir¹²⁸. İşte Hz.Aişe, Allah'ın Elçisi'nin kendisine olan bu tavrından ötürü, annesinin yanına gitmek ve orada kalmak için izin istemiş, Hz. Peygamber'in izin vermesi üzerine derhal annesinin yanına gelmiş ve hemen ona, söylenen dedikoduları sormuş, annesi Ümmü Rûman da kendisini teselli manasında ve bu iftiraya inanmadığını beyan sadedinde şöyle demiştir: "Ey kızcağızım! Kendini rahat tut. Vallahi bir erkeğin yanında sevgili, temiz ve güzel bir kadın olur ve onun da ortakları bulunursa, mutlaka o kadın aleyhinde çok laflar edilir"¹²⁹. Böylece Hz. Aişe annesinden de bu söylentilerin mevcut olduğunu duyunca, artık iftiranın varlığından emin olmuştur.

Kendi ifadesine göre Hz. Aişe, böyle bir iftiranın varlığını annesinden de öğrenince gözlerine uyku girmemiş ve sabahlara kadar ağlamıştır¹³⁰. Onun ağlamasına dayanamayarak, yanındaki Ensar'lı bir kadın¹³¹, annesi ve odada bulunan diğer kişiler, hatta babası bile ağlamıştır¹³².

Gerçekten "İfk olayı" Hz. Aişe ve Ebû Bekir ailesini son derece yıpratmıştı. Hz. Aişe bu durumu, "O günlerde Ebû Bekir ailesinin başına

¹²⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 367; el-Buhârî, a.g.e., VI, 132; el-Kurtubî, a.g.e., XII, 197.

¹²⁷ El-Buhârî, a.g.e., V, 150; M.H.Heykel, a.g.e., II, 198; Köksal, a.g.e., XII, 65.

¹²⁸ İbnu Hişam, a.g.e., III, 311; et-Taberî, Tarih, II, 613.

¹²⁹ El-Vakıdî, a.g.e., II, 430; İbnu Hişam, a.g.e., III, 311-312; el-Buhârî, a.g.e., III, 228; et-Tirmizî, a.g.e., V, 333; et-Taberî, Tarih, II, 614.

¹³⁰ El-Vakıdî, a.g.e., II, 430; el-Buhârî, a.g.e., III, 228; Muslim, a.g.e., IV, 2133; el-Halebî, a.g.e., II, 608.

¹³¹ İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; el-Buhârî, a.g.e., III, 229; et-Taberî, Tarih, II, 615.

gelenlerin, başka bir ailenin başına geldiğini vallahi bilmiyorum”¹³³ diyerek ortaya koymaktadır. Ebû Bekir de Aişe'nin söylediği sözleri söylemiş ve ilâveten, “Vallahi cahiliye döneminde bile bize böyle bir şey söylenmedi. Şimdi müslüman olduğumuz bir dönemde mi bütün bunlar söylenecekti?!” diyerek, kızgın bir şekilde Hz. Aişe'ye doğru yönelmiş ve böylece tepkisini ortaya koymuştur¹³⁴.

Ebû Bekir ailesi bu ruh hali içinde ağlaşıırken, Hz. Peygamber, artık başka bir çare kalmadığından, eşinin yanına gelip oturmuş, kendisini rahatlatıcı bir cevap bulabilmek için olayın iç yüzünü hanımına sorma ihtiyacı duymuştur. O, hanımına şöyle demiştir: “Ey Aişe! Eğer böyle bir günah işlediysen, Allah'a tevbe et. Çünkü Allah, tevbeleri kabul eder”¹³⁵. Hz. Aişe o andaki duygu dünyasını şöyle ifade etmektedir: “Artık gözyaşım bile gelmiyor ve gözlerimde tek bir damla yaş hissetmiyordum”¹³⁶. Bu ifade, bir şok halinde oluşu göstermektedir.

Hz. Peygamber'in bu sözünden sonra onun, davranışlarından, çaresizlik içine düştüğü anlaşılmaktadır. Nitekim o, kâh annesinden, kâh babasından yardım isteyerek onlara “Resûlullah'ın söylediklerine cevap verin” demiş, fakat onlar “Ne söyleyeceğimizi bilemiyoruz” diye karşılık vermişlerdir¹³⁷.

Bundan sonra Hz. Aişe, başka bir çaresi olmadığını anlayarak, kendi cevabını yine kendisi vermiştir. O, şöyle demiştir: “Allah'a yemin olsun, ben kesin olarak anladım ki, siz bu dedikoduyu işitmişsiniz. Artık bu dedikodu sizin gönüllerinizde yerleşmiş. Şimdi ben size suçsuz olduğumu söylesem, benim

¹³² El-Heysemî, a.g.e., IX, 238; el-Halebî, a.g.e., II, 609-610.

¹³³ El-Vakıdî, a.g.e., II, 433; İbnu Hişam, III, 314; et-Taberî, Tarih, II, 616.

¹³⁴ El-Vakıdî, a.g.e., II, 433; el-Heysemî, a.g.e., IX, 238.

¹³⁵ El-Vakıdî, a.g.e., II, 432; İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; el-Buhârî, a.g.e., III, 230; Muslim, a.g.e., IV, 2135; et-Tirmizî, a.g.e., V, 334. Et-Taberî, Tarih, II, 615.

¹³⁶ İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; el-Buhârî, a.g.e., III, 230; Muslim, a.g.e., IV, 2135; et-Taberî, Tarih, II, 615.

¹³⁷ İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; el-Buhârî, a.g.e., III, 230; et-Tirmizî, a.g.e., V, 334; et-Taberî, Tarih, II, 616.

suçsuz olduğumu Allah bilip dururken, sizler benim bu sözümü kabul etmeyeceksiniz. Şayet ben, suçsuz olduğumu Allah bilip dururken, sizlere kötü bir iftirada bulunsam, sizler beni hemen onaylayacaksınız. Vallahi ben bu durumda kendim ve sizin için Yusuf'un babasının (Yakub) o sıkıntı içinde söylediği şu sözden başka bir misal bulamıyorum:(فصير جميل، والله المستعان على ما تصفون). “Artık bana düşen güzel bir sabırdır. Sizin şu söylediklerinize karşı yardımına sığınılacak ancak Allah'tır”¹³⁸. Hz. Aişe bunları söyledikten sonra yatağına yatmıştı¹³⁹. Onun, bu ifadeleri söylerken nasıl bir ruh hali içinde bulunduğunu şu sözlerinden kolaylıkla anlamaktayız: “Yakub'un adını söylemek istediysem de aklıma gelmedi. Nihayet bunu “Yusuf'un babası” diye telaffuz edebildim”¹⁴⁰.

Hz. Aişe, kendi cevabını bu şekilde vermesinin akabinde Hz. Peygamber'e, henüz oturduğu yerden kalkmadan, vahiy gelirken kendisine arız olan durum onu kuşatmaya ve böylece vahiy gelmeye başladı. Hz. Aişe onun başının altına hemen bir yastık koydu. Ebû Bekir ailesi, Allah'ın Elçisi'ne “İfk olayı”nı aydınlatan, olayın gerçek yüzünü gösteren ayetlerin gelmeye başladığını anladılar. Hz. Aişe olayla ilgili kendine duyduğu güveni şu sözlerle ortaya koymaktan başka, anne-babasının o andaki psikolojik durumunu da gözler önüne sermektedir: “Yemin ediyorum ki, Allah'ın Resûlü'ne, iftira ile ilgili ayetler gelirken, bu iftiranın doğru çıkmasından endişe eden anne-babamın, korkudan neredeyse canları çıkacaktı. Babamın yüzünün rengi atmıştı”¹⁴¹. Bense kendimin böyle bir günahı işlemediğimi bildiğimden gayet rahat olup, hiç endişe duymadım”¹⁴².

¹³⁸ Kur'ân, Yûsuf, 18; İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; et-Tirmizî, a.g.e., V, 335; et-Taberî, Tarih, II, 616.

¹³⁹ El-Buhârî, a.g.e., III, 230; Köksal, a.g.e., XII, 80.

¹⁴⁰ İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; et-Taberî, Tarih, II, 616.

¹⁴¹ El-Heysemî, a.g.e., IX, 231; M.H.Heykel, a.g.e. II, 201.

¹⁴² El-Vakıdî, a.g.e., II, 433; İbnu Hişam, a.g.e., III, 314-315; et-Taberî, Tarih, II, 616.

6- Olay Karşısında Safvan b. Muattal'ın Tavrı

Kur'an'ın "İfk olayı"na yaklaşımını ele almadan önce Safvan b. Muattal'ın olayla ilgili düşünce ve tavırlarına değinmek gerekmektedir. Çünkü Safvan, kendisine Hz. Aişe ile birlikte iftira atılan kişi olduğundan, olayla birinci derecede ilgisi bulunmaktadır.

Hız. Peygamber'in kendisi hakkında "Hayırdan başka bir şey bilmiyorum"¹⁴³ dediği Safvan'ın, iftirayı öğrenince büyük bir şaşkınlık geçirdiği anlaşılmaktadır. O, bu şaşkınlığını "Sübhânallah! Vallahi ben şimdiye kadar hiçbir kadının örtüsünü bile açmadım"¹⁴⁴ sözüyle göstermektedir.

Safvan, Mustalikoğulları gazvesi dönüşünde, ordunun arkasından gelmekteydi¹⁴⁵. Süheylî, Safvan'ın ordudan düşen şeyleri toplamakla görevli olduğunu ve bu sebeple ordunun arkasından geldiğini¹⁴⁶ söylemektedir. Safvan'ın uykusunun ağır olduğu ve uykuya daldığı için askerlerin mola sonrası yola çıktığını duymadığı ve bundan dolayı arkada kaldığı da ifade edilmiştir. Buna dayanak olarak da, Safvan'ın "Ey Allah'ın Elçisi! Benim uykum çok ağır. Bu yıldan güneş doğuncaya kadar uyanamıyorum" dediği, Hz. Peygamber'in de ona "Uyandıgın zaman namazı kıl" buyurduğu şeklinde bir hadis gösterilmiş, ancak bu hadisin zayıf olduğu belirtilmiştir¹⁴⁷.

Safvan'ın bu görevi ona pahalıya mal olmuş, hiçbir şeyden haberi yok iken, birdenbire namusuna dil uzatılmıştır. Hem de gönülden inanıp bağlandığı Peygamber'in eşine ihanet etmekle suçlanmıştır. Doğal olarak o, bu iftirayı ortaya atan ve yayanlara karşı içinde nefret duyguları beslemekteydi. İşte Safvan bu

¹⁴³ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 196; el-Buhârî, a.g.e., V, 151; et-Tirmizî, a.g.e., V, 332.

¹⁴⁴ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 198; el-Buhârî, a.g.e., V, 153-154; Muslim, a.g.e., IV, 2138; et-Tirmizî, V, 334; ed-Diyarbakrî, a.g.e., I, 478.

¹⁴⁵ İbnu Hişam, a.g.e., III, 311; et-Taberî, Tarîh, II, 612.

¹⁴⁶ Es-Süheylî, a.g.e., IV, 20; Mahmud Esad, a.g.e., s.671; Konrapa, a.g.e., s.294.

¹⁴⁷ Es-Süheylî, a.g.e., IV, 20

duygular içindeyken, Hassa b. Sâbit'i gördü. Üstelik Hassan, kendisini ve kavmini rencide eden şiirlerle hicvedince, ona kılıcıyla saldırdı ve yaraladı. Safvan'ın, saldıırken Hassan'a hitaben söylediği "Kılıcımın ucundan sakın. Çünkü ben, rencide edildiğim zaman bir kulum, şair değil!"¹⁴⁸ Ben namusumu korur, suçsuz bir kişiye iftira atandan da intikam alırım"¹⁴⁹ sözleri, iftiraya adını karıştıranlara ne kadar öfkeli olduğunu göstermektedir.

Safvan'ın Hassan'ı öldürme teşebbüsü Hz. Peygamber'e ulaşınca, Allah'ın Resûlü her ikisini de çağırdı. Safvan'a bu hareketinin sebebini sorunca o "Ey Allah'ın Resûlü! Hassan bana eziyet etti; beni rencide etti. Ben de öfkelenim ve ona vurdum" dedi. Hz. Peygamber Hassan'ı "Allah İslam üzere hidayet verdikten sonra, Safvan'a ve kavmine kötü ve çirkin sözler mi söyledin?!" diyerek kınadı ve ondan, Safvan'ı affetmesini istedi. Hassan da Resûlüllah'ın isteği üzerine onu bağışladı¹⁵⁰.

Safvan'ın ne kadar büyük acı duyduğu yukarıda kaydedilenlerden anlaşılmaktadır. O, hakkındaki bu iftirayı yayanlardan birinin de Hassan olduğunu bilmektedir. Bu yüzden onun başına öldürücü bir darbe vurmaktan kendini alamamıştır. Yasak olduğu halde onu bir müslümana kılıcını kaldırmaya iten sebep, içinde bulunduğu ıstırabın tahammül sınırını aşması ve bu yüzden yaralanmış benliğini dizginleyememesi olmuştur¹⁵¹. Bundan dolayı Hz. Peygamber, Hassan'dan, onu mazur görerek affetmesini istemiş ve o da affetmiştir. Allah'ın Resûlü bu aştan çok memnun olmuş, affin karşılığında Hassan'a, daha önce Ebû Talha Zeyd b. Sehl'in kendisine hediye olarak verdiği "Beyrehâ" denilen ve sonraki devirlerde "Benû Hudeyle" köşkü diye anılan, etrafı

¹⁴⁸ İbnu Hîşam a.g.e., III, 318; et-Taberî, Tarih, II, 618; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II, 199.

¹⁴⁹ El-Heysemî, a.g.e., IX, 234.

¹⁵⁰ İbnu Hîşam, a.g.e., III, 318-319. Daha geniş bilgi ve farklılıkları karşılaştırmak için bkz. el-Vakûdî, a.g.e., II, 436-437; et-Taberî, Tarih, II, 618-619; İbnu'l-Esir, el-Kâmil, II, 199.

duvarla çevrili hurma bahçesi içindeki evi ve Bizans valisi Mukavkıs'ın, diğer hediyelerle birlikte kendisine göndermiş olduğu Mariye ve Sîrîn adlarındaki iki kız kardeş cariyyeden Sîrîn'i bağış olarak vermiştir¹⁵². Bu durum, Hz. Peygamber'in Hassan'a verdiği değeri sergilemesi yanında¹⁵³, onun, Safvan'ın eylemine, içinde bulunduğu üzüntü verici durumu göz önünde bulundurarak yaklaştığını ve bağışlanmasına ne kadar çok sevindiğini de göstermektedir. Bu aftan ötürü ayrıca Sa'd b. 'Ubâde de Hassan'a bir çok mal vermiştir¹⁵⁴.

Anlaşıyor ki, haksız yere iftiraya kurban giden Safvan'ın, bu yüzden duyduğu elem ve ıstırabın tahrikiyle yaptığı saldırının, saldırıya uğrayan kişi tarafından affedilmesi, Hz. Peygamber'i olduğu kadar, bazı sahabeyi de sevindirmiştir. Zaten Safvan'ın bu suçu işlemediği, çünkü iktidarsız olduğu¹⁵⁵ anlaşılmıştır. Safvan, hicrî 17. Senede, Hz. Ömer zamanında¹⁵⁶ şehit olmuştur¹⁵⁷.

7- İfk Olayına Kur'ân-ı Kerim'in Yaklaşımı ve Vahyin Nüzûlünden Sonraki Gelişmeler

Hz. Peygamber'in Hz. Aişe'ye, daha önce belirtmiş olduğumuz "Eğer böyle bir suç işlemiş isen, Allah'a tevbe et. Çünkü Allah tevbeleri kabul eder" demesiyle, Hz. Aişe'nin buna tepkisinden bahsetmiştik. Bundan sonra o, kendi cevabını kendisi vermiş ve yatağına dönmüştü. Hemen akabinde ise, Allah Resûlü'ne olayın iç yüzünü açıklayan vahiy gelmeye başlamış olduğunu ifade etmiştik.

¹⁵¹ Seyyid Kutup, a.g.e., X, 397.

¹⁵² İbnu Hişam, a.g.e., III, 319; et-Taberî, Tarih, II, 619; İbnu'l-Esîr, el-Kâmil, II, 199; Brocketmann, C., İslam Milletleri ve Devletleri Tarihi, çev. Neşet Çağatay, Ankara, 1964, I, 26; Kök, a.g.m., s.137.

¹⁵³ Kök, a.g.m., s.137-138.

¹⁵⁴ El-Vakîdî, a.g.e., II, 437; Köksal, a.g.e., XII, 79.

¹⁵⁵ İbnu Hişam, a.g.e., III, 319; et-Taberî, II, 619; İbnu'l-Esîr, el-Kâmil, II, 199; Rodinson, a.g.e., s.208; Köksal, a.g.e., XII, 76; Suruç, a.g.e., II, 216; Dermenghern, a.g.e., s.325-326.

¹⁵⁶ İbnu Hacer, a.g.e., II, 191.

¹⁵⁷ İbnu Hişam, a.g.e., III, 319; el-Buhârî, a.g.e., V, 154; Muslim, a.g.e., IV, 2137; et-Tirmizî, a.g.e., V, 334.

Nihayet Hz. Peygamber'e bir aydır gelmeyen vahiy gelmiş ve hadisenin aslını haber vermişti. Söz konusu ayetler en-Nûr sûresinin 11-20. Ayetleridir:

إن الذين جاؤا بالافتك عصية منكم لانتحبوه شرا لكم بل هو خير لكم . لكل [مرئ] منهم ما اكتسب من الإثم والذي تولى كبره منهم له عذاب عظيم. لولا إذ سمعتموه ظن المؤمنون والمؤمنات بانفسهم خيرا و قالوا هذا افتك مبين. لولا جاؤا عليه باربعة شهداء فاذ لم ياتوا بالشهداء فاولئك عندالله هم الكاذبون.

“Bu ağır iftirayı uyduranlar şüphesiz sizin içinizden bir guruptur. Bunu kendiniz için bir kötülük sanmayın, aksine o, sizin için bir iyiliktir. Onlardan her bir kişiye günah olarak ne işlemişse onun karşılığında cezası vardır. Bu günahın büyüğünü yüklenen kimse için de çok büyük bir azap vardır. Erkek ve kadın müminlerin bu iftirayı işittiklerinde, kendi vicdanları ile iyi zanda bulunup “*bu, apaçık bir iftiradır*” demeleri gerekmez miydi? Bu iddiayı ortaya atanların bu konuda dört şahit getirmeleri gerekmez miydi? Madem ki şahitler getirip ispat edemediler, öyleyse onlar Allah nezdinde yalancılardan tâ kendisidirler...”.

Yukarıdaki ve onları takip eden ayetlerde, Hz. Aişe'ye isnat edilen suçun bir iftira olduğu, bunu uyduranların bir grup olduğu, bu kişilerin günah kazandıkları, müslümanların iftirayı duyduklarında ise, bunun apaçık bir iftira olduğunu söylemeleri, ya da bunu yayanlardan şahit getirmelerini istemeleri gerektiği, mü'minler içinde hayasızlığın yayılmasını arzu edenler için dünya ve ahirette elem verici bir azap olduğu, eğer Allah'ın lütuf ve merhameti olmasaydı, bu iftira günahından ötürü derhal azap vereceği, oysa O'nun, kullarına karşı çok şefkatli ve merhametli olduğu gibi hususlar ortaya konmuştur.

Hz. Aişe'nin masumiyeti bu ayetlerle tescil edilince, Hz. Peygamber sevincinden gülmeye başlamıştı¹⁵⁸. Vahyin gelişinin hemen ardından söylediği ilk söz “Ey Aişe! Allah seni kesin olarak temize çıkarmıştır” şeklinde oldu¹⁵⁹.

¹⁵⁸ El-Buhârî, a.g.e., V, 152-153; Köksal, a.g.e., XII, 81.

¹⁵⁹ El-Vakidî, a.g.e., II, 433-434; İbnü Hişam, a.g.e., III, 315; et-Taberî, Tarih. II, 616.

Allah'ın Elçisi bundan sonra büyük bir sevinçle dışarı çıktı ve inen ayetleri okuyarak halka Hz. Aişe'nin suçsuz olduğunu söyledi¹⁶⁰.

Hiz. Ebû Bekir, Hiz. Aişe'nin suçsuz olduğuna dair ayetlerin gelişinden hemen sonra kalkarak sevincinden dolayı kızının başını öptü¹⁶¹. Yine o, bu bir ay boyunca iftirayı yayarak, kendisine ve ailesine hayatı çekilmez hale getirenlerden biri olan Mıstah b. Usâse'ye daha önce vermiş olduğu nafakayı vermeyeceğine dair yemin etti. Ancak bu konuda

ولا يَأْتِلْ أَوْلُوا الْفَضْلَ مِنْكُمْ وَالسَّعَةَ إِنْ يَتَوَّأَوْا أَوْلَى الْقَرَبِيِّ وَالْمَسَاكِينِ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا. أَلَا تَحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ. وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ.

“İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere mallarından vermeyeceklerine dair yemin etmesinler, affetsinler, geçsinler. Allah'ın sizi bağışlamasını istemez misiniz? Allah bağışlayandır, merhametli olandır”¹⁶² ayeti inince, Ebû Bekir “Beni bağışlamamı elbette isterim ey Rabbim!” diyerek, Mıstah'a daha önce vermekte olduğu nafakayı vermeye devam etti¹⁶³. Çünkü Mıstah, daha önce ifade ettiğimiz gibi, Ebû Bekir'in akrabası olmasının yanı sıra, hem oldukça fakir, hem de muhacirlerden idi¹⁶⁴.

Hiz. Aişe'nin suçsuz olduğunun açıklığı kavuşmasına sevinenlerden biri de, kuşkusuz Ümmü Rûmân'dır. Resûlullah, Hiz. Aişe'nin suçsuzluğunu bildiren ayetler geldiğini söyleyince o, kızına “Kalk Resûlullah'a teşekkür et” dedi. Hiz. Aişe de “Vallahi ne ona doğru kalkarım, ne de Allah'tan başkasına hamd ederim” dedi¹⁶⁵. Hatta babası “Bu sözü Allah Resûlü'ne mi söylüyorsun?!” diyerek tepki

¹⁶⁰ El-Vakîdî, a.g.e., II, 434; İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; et-Taberî, Tarih, II, 616.

¹⁶¹ Es-Süheyli, a.g.e., IV, 23; Köksal, a.g.e., XII, 82.

¹⁶² Kur'ân, en-Nûr, 22.

¹⁶³ İbnu Hişam, a.g.e., III, 316-317; el-Buhârî, a.g.e., V, 153; et-Taberî, Tarih, II, 617-318.

¹⁶⁴ İbnu Kesîr, Tefsîr, II, 593; Elmalılı, a.g.e., V, 3488.

¹⁶⁵ El-Buhârî, a.g.e., V, 153; et-Tirmizî, a.g.e., V, 335; Mahmud Esad, a.g.e., s.675.

gösterdi. Ancak o, bu tavrından vazgeçmeyerek “Evet” karşılığını verdi¹⁶⁶. Ümmü Rûman’ın isteğine karşı Hz. Aişe’nin tavır koymasının sebebi, şüphesiz Allah’tan başkasına hamd edilmeyeceği gerçeği olmalıdır. Çünkü o “Benim masumiyetimle ilgili ayetleri Allah indirdi”¹⁶⁷ diyerek, bu gerçeği dile getirmiştir¹⁶⁸.

Hiç kuşku yok ki, olayla ilgili ayetlerin gelişine en fazla sevinen kişilerin başında Hz. Aişe gelmektedir. Çünkü iftirayla onun namus ve şerefi dile düşürülmüş, onuruyla oynanmıştır. Oysa gelen ayetler olayın iç yüzünü ortaya koymuş ve bütün söylentilerin tamamen bir ifira olduğunu göstermiştir. Böylece, kendisi hakkında kıyamete kadar okunacak ayetler inmiştir. Yeğeni Urve’nin dediği gibi, başka hiçbir fazileti olmasa bile ona bu şan, şeref ve fazilet yeterdi¹⁶⁹. Kendisi, Hz. Peygamber’in diğer hanımlarına olan on üstünlüğünü zikrederken, bu üstünlüklerden birini de, kendisi hakkında ayetlerin nazil oluşu şeklinde ifade etmiştir¹⁷⁰. O, bu konudaki sevincini şöyle dile getirmiştir: “İfk hadisesinde Allah benim suçsuz olduğumu biliyordu. O, muhakkak benim masum olduğumu ortaya koyacaktı. Fakat Allah’a yemin olsun ki, ben, Rabbimin benimle ilgili bir iş için okunacak bir ayet indireceğini zannetmiyordum. Şanıma da Allah’ın benimle ilgili bir meselede ayet indirmeyeceği kadar değersiz görüyordum. Ancak, Resûlullah’ın bir rüya göreceğini ve bu rüya ile benim suçsuzluğumu ortaya koyacağını tahmin ediyordum. Vallahi, Allah’ın Elçisi oturduğu yerden henüz kalkmamış ve ev halkından hiç kimse dışarı çıkmamıştı. Nihayet kendisine vahiy indirildi”¹⁷¹.

¹⁶⁶ Ahmed b. Hanbel, a.g.e., VI, 368.

¹⁶⁷ El-Buhârî, a.g.e., V, 153.

¹⁶⁸ Aynı değerlendirmeler için bkz. İbnu Kayyim, a.g.e., II, 128.

¹⁶⁹ Muhammed Rıza, Muhammed Resûlullah, Beyrut, 1997, s.273.

¹⁷⁰ İbnu Sa’d, a.g.e., VIII, 63.

¹⁷¹ İbnu Hişam, a.g.e., III, 314; el-Buhârî, a.g.e., V, 152; et-Taberî, Tarih, II, 615-616.

Hız. Aişe'nin suçsuzluğuyla ilgili ayetler gelince, ona isnat edilen kötülüğün artık bir iftira olduğu anlaşılmış, bu iftirayı dile dolayanlara verilmesi gereken ceza gündeme gelmiştir. İftira sahiplerine ceza verilip verilmediği konusunda Maverdi, iki görüş bulunduğunu, bu görüşlerden birinin, "İfk" ehlinden hiç kimseye ceza uygulanmadığı yönünde olduğunu, gerekçenin ise, cezaların ancak ikrar ve apaçık delil ile gerçekleştirilebileceği hakikati olduğunu belirtmektedir¹⁷². Ancak, bu konuda suçluların suçlarını ikrarları olmasa bile, iftirayı yaydıkları apaçık delillerle biliniyordu. Hassan b. Sâbit, Cahş'ın kızı Hamne ve Mıstah b. Usâse'nin bu iftirayı yaydığını bilmeyen hemen hemen yok gibidir. Nitekim, bu üç kişiye de had cezası verilmiştir¹⁷³.

İftiranın elebaşısı olarak bilinen Abdullah İbnu Übey'e had cezası verilip verilmediği hususunda da farklı rivayetler mevcuttur. İmam Kuşeyrî'nin İbnu Abbas'a dayandırarak naklettiği bir rivayette Hz. Peygamber'in, Abdullah b. Übey'e ceza olarak seksen değnek vurduğu söylenmektedir¹⁷⁴. Ancak, Ebû Davud'un Hz. Aişe'ye isnat ederek yaptığı rivayette, onun "Bana yapılan iftirada suçsuzluğuma dair ayetler inince, Allah'ın Resûlü iki erkek ve bir kadına had cezası vurulmasını emretti"¹⁷⁵ dediği söylenmekte ve takip eden rivayette de, bu iki erkek ve bir kadının isminin, Hassan, Mıstah ve Hamne olduğu belirtilmektedir¹⁷⁶.

Bu konuda Kurtubî de Abdullah b. Übey'e had vurulduğunun işitilmediğini söylemektedir¹⁷⁷.

İbnu Übey'e niçin had vurulmadığı konusunda farklı yorumlar ortaya atılmıştır. "Allah ona ahirette büyük bir azap hazırlamıştır. Eğer kendisine had

¹⁷² El-Kurtubî, a.g.e., XII, 20.

¹⁷³ İbnu Hişam, a.g.e., III, 315; et-Taberî, Tarih, II, 616; Fayda, a.g.m., s.508.

¹⁷⁴ El-Kurtubî, a.g.e., XII, 201.

¹⁷⁵ Ebû Davud, Süleyman b. el-Eş'as es-Sicistânî, Sunenu Ebi Davud, Beyrut, ts., IV, 162, Hn. 4474.

¹⁷⁶ A.k., IV, 162, Hn. 4475.

¹⁷⁷ El-Kurtubî, a.g.e., XII, 201; Dermenghem, a.g.e., s.323.

vurulseydi, ahiretteki azabı hafiflerdi”¹⁷⁸, “Çünkü had cezaları, bir hafifletme ve kefaref sayılır. Oysa İbnu Übey buna layık değildir”¹⁷⁹ şeklinde görüşler ortaya atıldığı gibi, “İbnu Übey sözü söyleyip onu toplar, hikaye yollu anlatır, kendine nispet edilmeyecek tarza dökerdi de, ondan had cezası görmedi”¹⁸⁰ tarzında görüşler de serdedilmiştir.

8- Konunun İtikadî Boyutu

Hz. Aişe’ye atılan iftiraya inanan ve onu yayanlar arasında, görüldüğü gibi, bir kısım müslümanlar da vardı. Bunlar, söz konusu iftiradan dolayı, itikadî bakımdan inkarcı muamelesi görmeyip, sadece günahkar olarak had cezasına çarptırılmışlardır. Çünkü onların bu iftiraya inandıklarında, henüz ilgili ayetler gelmiş değildi. Ancak, Hz. Aişe’nin suçsuzluğunu ispat eden ayetler geldikten sonra iftirasına devam eden ve bu iftiraya inanmakta ısrar eden kimselerin, İslam dini dairesinden çıkıp küfre gireceklerine dair hiçbir şüph e yoktur¹⁸¹. Çünkü Süheylî’nin işaret ettiği gibi¹⁸², iftiraya inanmaya devam etmenin, ilgili ayetleri inkar etmek demek olduğu açıktır.

Geri kalan Peygamber eşleri hakkında ise iki görüş olmakla beraber, en sahih olanı, onlara iftira atanların da İslam dininden çıkıp küfre girecekleri yönündedir. Çünkü iftira atılan herhangi bir kadın değil, Peygamber eřleridir¹⁸³. Halbuki hepsi de, vahiy kontrolü altında bulunan bir Peygamber’in nikahı altında olup, her türlü kötülükten uzak, tertemiz annelerimizdir¹⁸⁴. Tarih boyunca müslümanlar onlara saygıda kusur etmemişler, edenlere karşı da hiç hoş bakmamışlardır. Nitekim el-Halebî’nin naklettiği şu rivayet, bunu gayet açık bir

¹⁷⁸ A.k., XII, 202.

¹⁷⁹ İbnu Kayyim, a.g.e., II, 127-128.

¹⁸⁰ A.k., II, 128.

¹⁸¹ İbnu Kesîr, Ebu’l-Fida İsmail, el-Bidâye ve’n-Nihâye, Riyad, 1966, VIII, 92.

¹⁸² Muhammed Rıza, a.g.e., s.273.

¹⁸³ İbnu Kesîr, el-Bidâye, VIII, 92.

¹⁸⁴ Kur’ân, el-Ahzab, 6.

biçimde göstermektedir: Hasen b. Yezid er-Râî Taberistan büyüklerinden biriydi. İyiliği emreder, kendisi de iyiliklerde bulunurdu. Her sene Bağdat'a, sahabe çocuklarına dağıtmak üzere on bin dinar götürürdü. Bir gün yanına Şii taraftarlarından bir kişi geldi ve Hz. Aişe hakkında kötü sözler söyleyerek, onu hoş olmayan şeylerle zikretti. Bunun üzerine Hasen b. Yezid hizmetçisine, adamın boynunu vurmasını söyledi. Şiiler ona, adamın kendi taraftarlarından olduğunu söyleyerek, hücum etmeye kalkıştılar. O da "Bu adam Allah Resûlü'ne tan etmiştir. Kur'an'da "

الغيبات للخبثين والخبثون للخبثات والطيات للطيبين والطيبون للطيبات . اولئك مهرون مما يقولون .
لهم مغفرة و رزق كريم .

"Kötü kadınlar kötü erkeklere, kötü erkekler de kötü kadınlara; temiz kadınlar temiz erkeklere, temiz erkekler de temiz kadınlara yaraşır" ¹⁸⁵ buyurulmaktadır. Eğer Aişe kötü olup, Hz. Peygamber onu nikahladıysa, o halde Peygamberin de kötü olması gerekir. Oysa o, tertemizdir. Hz. Aişe de tertemiz, üstelik temizliği vahiyle tescil edilmiş bir kadındır" diyerek, onları dinlemedi. Hizmetçisine dönerek "kâfir"ın boynunu vurmasını emretti; o da bu emri yerine getirdi ¹⁸⁶.

Aslında tarih içinde Hz. Aişe'ye karşı müspet titizliği gösteren sadece Sünnî çevre olmamıştır. Aynı zamanda mutedil Şii kamuoyunun da bu titizliği gösterdiğini ve Hz. Aişe'ye karşı kötü tavır takınanları onaylamadığını ¹⁸⁷ şu hadise göstermektedir:

Safevi Devleti hükümdarlarından II. İsmail halifetü'l-hülefası olan Bulgar Halife'yi Hz. Aişe'ye lanet etmeyi caiz gördüğü gerekçesiyle azletmiş ve bu kişi

¹⁸⁵ Kur'an, en-Nur, 26.

¹⁸⁶ El-Halebî, a.g.e., II, 624.

¹⁸⁷ Fayda, a.g.m., s.508

koruculardan da dayak yiyerek, yediği tekmeler yüzünden üç ay yatakta yatmak zorunda kalmıştır¹⁸⁸. Hükümdarın, bu davranışıyla, kendi halkının Hz. Aişe hakkındaki görüşünü aksettirdiği düşünülebilir.

Sonuç

Sonuç olarak İfk olayı, münafıkların hazırladığı bir tezgah olarak karşımıza çıkmaktadır. Onlar, müslümanlar aleyhine gelişebilecek her olayı kullanmışlar ve bu suretle ilk İslam toplumunu sürekli yaralamaya çalışmışlardır. Benî Mustalik Savaşı'nda gelişen olayları da gayet büyük bir ustalıklı kullanarak, İfk hadisesi sebebiyle müslümanlar arasında tamiri zor yaralar açmışlardır. Bu olayla, esas olarak Hz. Peygamber'i hedef alan münafıklar, başta Allah'ın Resûlü olmak üzere, Hz. Aişe ve anne-babası ile, Safvan b. Muattal ve diğer müslümanlara büyük acılar çektirmişlerdir. Öyle ki, henüz yepyeni İslam toplumu parçalanma noktasına gelmiş, münafıkların hedefledikleri sonuç neredeyse gerçekleşme aşamasına ulaşmıştı. Sonuçta gelen ayetler herkesi rahatlatmıştı. Eğer ayetler gelmemiş olsaydı bile, bu olayın bir iftira olduğu, ortada somut bir delilin bulunmadığı, olayların seyrinden anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Hz. Aişe'ye karşı hala kötü ithamlarda bulunmanın hiçbir gerçekçi anlamı bulunmamaktadır. Böyle bir itham, itham eden açısından, Kur'an ayetlerinden dolayı tabii olarak imanla ilgili sorunları beraberinde getirirken, somut delillerin olmaması bakımından da, doğal olarak insanlık değeri yönünden problem oluşturacaktır

¹⁸⁸ Sümer, Faruk, Safevi Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü, Ankara, 1992, s.116.